

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

František Žák

**František Žák SJ (1862–1934)
a teologie stvoření**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. dubna 2014

František Žák

Bibliografická citace

František Žák SJ (1862–1934) a teologie stvoření: Diplomová práce/ František Žák; vedoucí práce: doc. PhLic. Vojtěch Novotný Th.D.. -- Praha, 2014. -- 68 s.

Anotace

Diplomová práce je zaměřená na osobnost Františka Žáka SJ (1862–1934) a jeho teologii stvoření. V první kapitole se zaměřím na vlastní životní příběh Františka Žáka. Představím jeho zásadní životní momenty a na jejich základě poté provedu zhodnocení jeho osobnosti. Následně vypíšu v seznamu dílo, které napsal. To rozdělím podle témat, jimž se věnuje. V druhé kapitole popíšu Žákovo stěžejní dílo, *Soustavnou katolickou věrouku pro lid*. Nastíním, jaké látce se věnuje v jednotlivých dílech, a v posledním bodě této kapitoly se zaměřím na pátou knihu, jež pojednává o Bohu tvůrci. Tomuto tématu bude věnována celá třetí kapitola. Nejprve jednotlivé tematické části této knihy rozeberu po obsahové stránce a poté se zaměřím na to, jak Žák používá důkazy z Písma a církevních otců. Nakonec srovnám Žákovu *Soustavnou katolickou věrouku pro lid* s díly soudobých autorů. Budu tedy srovnávat s díly Josefa Pospíšila, Richarda Špačka a Jana Valeriána Jirsíka. Nakonec srovnám to, jak oni píší o Bohu tvůrci s tím, jak o něm píše František Žák.

Klíčová slova

František Žák

Životopis

Systematická teologie

Teologie stvoření

Abstract

FRANTIŠEK ŽÁK SJ (1862–1934) AND THEOLOGY OF CREATION

The thesis is focused on the personality of Czech Jesuit priest František Žák SJ (1862-1934) and his theology of creation. In the first chapter the life story of František Žák is presented – the description of key moments of his life offers a basis for an evaluation of his personality. Consecutively, his writings are summed up in different thematic groups according to author's interest. In the second chapter Žák's main work of systematic theology – *Soustavná katolická věrouka pro lid* – is portrayed. Themes of different parts of the book are outlined and special focus is put on its fifth chapter, which deals with God the Creator. This question will be examined in the third chapter of this thesis. The fifth chapter of the book will be thematically and formally analyzed – with special regard to the way how Žák uses the evidence from the Scripture and Church Fathers. Finally, author's main work will be examined in comparison with the writings of his contemporaries Josef Pospíšil, Richard Špaček and Jan Valerián Jirsík. Their and Žák's conception of God the Creator is compared.

Keywords

František Žák

Biography

Systematic theology

Theology of Creation

Počet znaků (včetně mezer): 128 980

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu práce doc. PhLic. Vojtěchu Novotnému ThD. za to, že mě vedl při psaní této diplomové práce.

Déle bych chtěl poděkovat, všem, kteří mi pomáhali při vzniku této práce. Zvláště bych chtěl poděkovat Mgr. Michalu Sklenářovi a PhDr. Jaroslavu Mrňovi za odbornou pomoc při konečné úpravě této práce.

Obsah

Obsah	7
Úvod	9
1. Život a dílo Františka Žáka SJ	11
1.1. Život.....	11
1.1.1. Mládí a léta studia (1862–1887)	12
1.1.2. První kněžská léta (1887–1898).....	12
1.1.3. Vstup do řádu jezuitů a první léta v něm (1898–1920).....	14
1.1.4. Působení v Hradci Králové a v Opavě (1920–1931)	18
1.1.5. Sv. Ignác v Praze a závěr života (1931–1934).....	19
1.2. Dílo	20
1.2.1. Dogmatická a apologetická díla	20
1.2.2. Morální a asketická díla	21
1.2.3. Homiletická díla	21
1.2.4. Básnická díla písně.....	22
1.2.5. Články napsané pro periodika.....	23
1.2.6. Beletristické spisy a jiná díla.....	27
2. Struktura Soustavné katolické věrouky	28
2.1. První díl (rok vydání 1915).....	28
2.2. Druhý díl (rok vydání 1920)	29
2.3. Třetí díl (rok vydání 1925).....	30
2.4. Čtvrtý díl (rok vydání 1928).....	31
2.5. Podrobná struktura páté knihy	31
3. Rozbor páté knihy: O Bohu tvůrci	33
3.1. O Stvoření obecně.....	33
3.1.1. Rozbor Žákova pojednání o stvoření obecně po obsahové stránce.....	33
3.1.2. Písmo v Žákově pojednání o stvoření obecně.....	35
3.1.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o stvoření obecně	37
3.1.4. Zhodnocení Žákova pojednání o stvoření	38
3.2. Vlastní stvoření světa.....	38
3.2.1. Rozbor Žákova pojednání o vlastním stvoření světa po obsahové stránce	39
3.2.2. Písmo v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa	40
3.2.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa	41
3.2.4. Zhodnocení Žákova pojednání o vlastním stvoření světa	41
3.3. O člověku	41
3.3.1. Rozbor Žákovi pojednání o člověku po obsahové stránce.....	41
3.3.2. Písmo v Žákově pojednání o člověku	47
3.3.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o člověku.....	49
3.3.4. Zhodnocení Žákova pojednání o člověku	50
3.4. O andělech	50
3.4.1. Rozbor Žákova pojednání o andělech po obsahové stránce.....	51
3.4.2. Písmo v Žákově pojednání o andělech.....	53
3.4.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o andělech	55
3.4.4. Zhodnocení Žákova pojednání o andělech.....	56
3.5. Srovnání Žákovy <i>Soustavné katolické věrouky</i> s vybranými autory	56
3.5.1. Životopisy Špačka, Jirsíka, Pospíšila	57
3.5.2. Srovnání dogmatik Špačka, Jirsíka, Pospíšila s Žákovým dílem.....	58

3.5.3. Srovnání Žákova pojednání O Bohu tvůrci s ostatními autory	60
Seznam použitých zkratek.....	66
Seznam literatury	67

Úvod

Pokud se podíváme katalogů dnešních knihoven, nalezneme v nich množství titulů od Františka Žáka (1862–1934). Přestože od jeho narození uplynulo více než 150 let, mnoho se o tomto knězi a řeholníkovi z dostupné literatury nedozvíme. Celkem není ani známé jeho poměrně rozsáhlé dílo. Na české teology z přelomu devatenáctého a dvacátého století se zaměřuje i prof. Ctirad Václav Pospíšil. V jeho díle nalezneme také částečně zpracované téma o Františku Žákovi. V této diplomové práci chci představit život a dílo autora a rovněž se zaměřím na jeho pojednání O Bohu tvůrci.

Toto téma mě zaujalo z několika důvodů. Za prvé mě lákalo dozvědět se něco více o svém jmenovci, který sice pocházel ze severních Čech z diecéze Hradec Králové, ale přesto mě jeho osud zaujal. Jeho jméno jsem poprvé našel v kancionálu, protože napsal texty k některým náboženským písním. Při výběru tématu práce jsem rozvažoval o tom, že bych rozebral Žákovo pojednání o posledních věcech. Po poradě s Vojtěchem Novotným jsem nakonec zvolil rozbor díla o Bohu tvůrci. Mým cílem je tedy seznámit čtenáře s životem a dílem Františka Žáka představit jeho pátou knihu jeho *Soustavné katolické věrouky* pojednávající o Bohu tvůrci.

Diplomovou práci jsem rozdělil do tří kapitol. V první představím životní příběh Františka Žáka a budu se snažit vystihnout jeho důležité životní momenty a zhodnotím jeho osobnost. Při psaní jeho životopisu se zaměřím na archiv jezuitů, kde se budu snažit najít prameny k životopisu Františka Žáka. V další části této kapitoly předložím celkový soupis jeho díla.

Druhá kapitola bude zaměřena na Žákovo stěžejní dílo, jímž je *Soustavná katolická věrouka pro lid*. V ní představím celý tento spis, jež je složený ze čtyř dílů. Následně uvedu soupis jednotlivých podkapitol páté knihy, které se nacházejí v druhém dílu Žákovi *Soustavné katolické věrouky*.

V třetí kapitole se zaměřím přímo na pátou knihu pojednávající o Bohu tvůrci. V této kapitole provedu analýzu jak po obsahové stránce, ale také podle toho, jak Žák používá jednotlivé prameny, z nichž čerpá. Jedná se především o Písmo a církevní otce. Následně srovnám jeho *Soustavnou katolickou věrouku* pro lid se soudobými autory. Nejprve krátce představím životní příběhy zvolených autorů, následně porovnáme jejich díla s dílem Žákovým. Poté srovnám, jak oni píšou o Bohu tvůrci a jak o něm píše

František Žák. Srovnávat budu s dílem Josefa Pospíšila, Richarda Špačka a Jana Valeriána Jirsíka.

Co se týká přístupu k jednotlivým dílům Františka Žáka, většina jich je dostupná v knihovně KTF UK. Ostatní nalezneme v Národní knihovně ČR. Zpracování samotného životopisu nebylo jako samostatné dílo oficiálně uveřejněno. V jezuitské knihovně nalezneme dílo, jež napsal Pater Bernard Pitrun, a které se zabývá životem a dílem Františka Žáka. Další zmínky nalezneme v knize prof. Ctirada Václava Pospíšila *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–1900*. V této knize je Žákovi věnována jedna kapitola. Další zmínku nalezneme v knize *Vzpomínka na zemřelé jezuity*, kterou napsal Jan Pavlík.

1. Život a dílo Františka Žáka SJ

V této kapitole se chci zaměřit na vlastní životní příběh Františka Žáka. Jeho životopis bude tedy obsahem první části této kapitoly. Ve druhé části se zaměřím na celkový přehled autorova díla.

1.1. Život

Při hledání materiálů o Františkovi Žákovi jsem se zaměřil na knihovnu jezuitů v Praze u sv. Ignáce. V ní jsem našel složku, v níž byly obsaženy informace o Žákovi. Hlavní částí této složky bylo samizdatové vydání životopisu Františka Žáka, které napsal P. Bruno Pitrun. Kromě tohoto životopisu jsem v ní našel různá svědectví a několikrát rozdělený a různě upravovaný výše zmíněný životopis. Našel jsem i několik odkazů na prameny, z nichž P. Pitrun čerpal. Při sestavování Žákova životního příběhu se budu opírat o životopis P. Bruna Pitruna.¹ Dále použiji dílo prof. Ctirada Václava Pospíšila *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*,² ve kterém zpracoval Žákův životopis. V neposlední řadě zpracuji ty primární prameny, které jsem našel buď v jezuitské knihovně, nebo v časopisech do kterých Žák přispíval. Jedná se zvláště o vzpomínky a popisy cest, popř. misí, kterých se účastnil. Neopomenu nahlédnout do nekrologů, které také vezmu při psaní Žákova životního příběhu v potaz. Další zmínky nalezneme v knize Jana Pavlíka *Vzpomínky na zemřelé jezuitu narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku*³ a na internetových stránkách jezuitů v České republice, kde je krátce shrnut Žákův život.⁴

¹ PITRUN, Bruno. *P. František Žák de Paula TJ*. 264 stran strojopisu A4, uloženo v jezuitské knihovně u sv. Ignáce v Praze, 1978.

Bruno Pitrun se narodil 6. září 1908 v Kelči u Hranic. Na Velehradě absolvoval jezuitské gymnázium a po sextě vstoupil roku 1926 do noviciátu. Dále studoval v Praze-Bubenči a Belgii. Kněžské svěcení přijal 17. července 1938 v Innsbrucku. V řádu postupně působil na Velehradě, Svatém Hostýnu, Praze u sv. Ignáce a Opavě. Tam byl po převratu v roce 1949 zajištěn a po pobytu v Oseku převezen do Želiva. Následně se pak dostal na Moravec, kde byl v roce 1960 zatčen. Po odsouzení byl jednu dobu ve Valdicích a poté na Mírově. Po amnestii roku 1962 se vrátil zpět na Moravec, kde 11. listopadu 1987 zemřel.

Srov. PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. 1. vydání. Olomouc: Centrum Aletti, 2011, s. 534–538.

² POSPÍŠIL, Ctirad. *V. Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie*. 1. vydání. Olomouc: L. Marek, 2011, s. 248–272.

³ PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, s. 181–192.

⁴ *P. František Žák* [2014–04–11]. <<http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=167>>

Životní příběh Františka Žáka je zapotřebí rozčlenit na jednotlivá období. Nejprve pojednám o mládí a létech studií (1862–1887), následovat budou první kněžská léta (1887–1898), v třetí podkapitole se zaměřím na vstup do Tovaryšstva Ježíšova a jeho první léta v tomto řádu (1898–1920), působení v Hradci Králové a Opavě (1920–1931) a nakonec sv. Ignác v Praze a závěr jeho života (1931–1934).

1.1.1. Mládí a léta studia (1862–1887)

Jeho otec František Žák pracoval jako lesník, se narodil 27. srpna 1852 a pocházel z Brna. Jeho matka, která se za svobodna jmenovala Tereza Voborníková, se narodila 7. února 1835 v Doláskách-Hrdlech u Terezína. František Žák pocházel ze sedmi sourozenců a byl druhý nejstarší. Nejstarší byla jeho sestra Marie a jako třetí se narodil bratr Josef, dále sestra Augustina a Terezie. Nejmladší mezi sourozenci byli Emilie a Karel. František Žák se narodil 15. května 1862 v myslivně „Hvězda“ u Police nad Metují.⁵ Na základní školu chodil František do Žďáru. V roce 1883 absolvoval gymnázium v Broumově, které bylo vedeno benediktiny a výuka na něm probíhala pouze v německém jazyce.⁶ Ve stejném roce začal studovat bohosloví na pražské teologické fakultě a po čtyřech letech studia byl 5. srpna 1887 vysvěcen na kněze.⁷

1.1.2. První kněžská léta (1887–1898)

Poté, co byl vysvěcen na kněze, působil několik měsíců ve farnosti Praha-Michle, ale pak byl přeložen do nového působiště, a to na Královské Vinohrady. Na tomto místě byl farářem Ferdinand Lehner.⁸ Zde zůstal celých devět let a během nich působil v celé řadě spolků. Už od počátku své kněžské dráhy byl také velmi činný jako autor mnoha pojednání a článků.⁹ Během těchto let velmi často cestoval. V letech 1889–1892

⁵ Srov. materiály k životopisu Františka Žáka, složka František Žák v knihovně SJ v Praze u sv. Ignáce.

⁶ Srov. POSPÍŠIL, CTIRAD. V. *Různé podoby*, s. 252.

⁷ Srov. BRUNO, Pitrun. P. *Žák*, s. 26.

⁸ Ferdinand Lehrer se narodil 6. června 1837 v Rokycanci. Gymnázium a následná studia teologie absolvoval v Praze a na kněze byl vysvěcen roku 1862. Jako kaplan působil v Michli, u sv. Havla v Praze, v Karlíně. Roku 1895 byl ustanoven farářem na Královských Vinohradech. Umírá 1. března 1914. Zasloužil se o obrození církevní hudby, dále spolupůsobil při založení časopisu Cyril.

Srov. materiály k životopisu Františka Žáka, složka František Žák v knihovně SJ v Praze u sv. Ignáce.

⁹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. V. *Různé podoby*, s. 252nn.

postupně navštívil Belgii, Dánsko, Francii, Německo, Polsko a Uhry. O těchto cestách, během kterých mnoho načerpal, pak přednášel a psal v hojných člancích.¹⁰

Velmi důležitá a pro P. Žáka podnětná byla jeho návštěva v Rusku. I přes značné obtíže se mu povedlo vyřídit si cestovní povolení, do kterého musel doložit, že není členem Tovaryšstva Ježíšova, jehož příslušníci nebyli v devatenáctém století v carském Rusku vítáni.¹¹ Roku 1894 navštívil Rusko. Během této cesty postupně poznal různé pravoslavné kláštery a seznámil se nejen s jejich představenými, ale také s učiteli a profesory církevních učilišť. Tento pobyt se také snažil využít k poznávání ruské pravoslavné církve. Při pohledu na jeho články o této cestě je zřejmé, že během ní hodně načerpal. Právě o jeho vztahu k Rusku vypovídají fejetony, které o této cestě uveřejnil v časopisu *Vlast*.¹² Následující citace z článku jasně ukazuje toto jeho zapálení Ruskem: „Ruský lid milujeme, ruskou církev v mnohé příčině ctíme. Bude nám vypravovat o ní mnohé, co je dobré, krásné a povzbuzující. Věčné a spravedlivé kritice se vyhýbat nemíníme, avšak zákon pravdy a lásky rovněž nepřekročíme.“¹³

Jaké však bylo zaměření Františka Žáka během těchto let, kdy působil na Královských Vinohradech. Během této doby se věnoval křesťansko-sociálnímu hnutí, jež se zrodilo z podnětu encykliky papeže Lva XIII. *Rerum novarum*, dále působil v apologetickém časopise *Obrana víry*, který začal vycházet v roce 1894 a později, tedy od roku 1894, kdy jej začal P. Žák řídit, dostal název *Obrana*. Dále se zapojil do nakladatelského a tiskového družstva *Vlast*.¹⁴ Dalším poměrně významným krokem bylo, že pomohl založit spolek *Přátel katolických českých škol*. Výsledkem práce tohoto spolku bylo, že v roce 1898 byli do Prahy uvedeni *Školští bratři*,¹⁵ se kterými se P. Žák seznámil ve Francii.¹⁶ Pokud se tedy zadívám podrobněji na prvních 10 let jeho kněžství, není možné shrnout, vše co konal, neboť šel z podniku do podniku. František Žák souběžně rozvinul během svého působení jak činnost pastorační a katechetickou, tak také činnost ve spolcích, v politice a v literatuře jako redaktor.¹⁷

¹⁰ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 29.

¹¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctírad. V. *Různé podoby*, s. 253.

¹² Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 32–34.

¹³ ŽÁK, František. Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast* 1894, roč. 11, č. 7, s. 646.

¹⁴ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 37–45.

¹⁵ Kongregaci Školští bratři (*Fratres scholarum christianorum*, FSC) založil v roce 1680 sv. Jan Křtitel de la Salle. Konstituci má tato kongregace od roku 1691 a v roce 1725 byla schválena. Působí v ní pouze laičtí bratři, kteří mají učitelskou aprobaci. Školští bratři vyučují na různých stupních i družích škol. Z Francie se rozšířili do celé Evropy a v roce 1898 přišli do českých zemí.

Srov. MACEK, Jaroslav. *950 let litoměřické kapituly*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 205.

¹⁶ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 49.

¹⁷ Srov. Tamtéž. s. 56.

1.1.3. Vstup do řádu jezuitů a první léta v něm (1898–1920)

Velkým překvapením pro pražskou katolickou veřejnost a zejména pro intelektuální kruhy byla zpráva, že František Žák vstoupil dne 18. 8. 1898 do řádu jezuitů. Vyskytlo se mnoho otázek, proč tak nenadálý vstup. Pokud se podívám do svědectví o důvodech jeho vstupu do Tovaryšstva Ježíšova, najdeme v nich jako jeden z hlavních důvodů to, že jako řádový kněz se mohl více věnovat studiu. Nelze ani opomenout fakt, že se chtěl věnovat spisovatelské práci a tímto způsobem sloužit lidem.¹⁸

Noviciát měli jezuité pro Čechy a Moravu od roku 1890 na Velehradě, ale pro nedostatek noviců nebyl v době autorova vstupu do řádu noviciát otevřen. Když Žák vstoupil k jezuitům v roce 1898, poslali ho představení na Slovensko, tedy přesněji do noviciátu v Trnavě.¹⁹ V průběhu let kdy pobýval v noviciátu, byl představenými posílán na lidové misie. Zvláště v jejich průběhu se snažil poznávat slovenskou povahu a prostředí v jakém prostí lidé museli žít. Neutěšené poměry a také bídu slovenského lidu popsal v článku *Vzpomínky ze Slovenska* a v článku *Hoří, vzpomínka z misii na Slovensku před převratem*. Z obou článků, které vycházely na pokračování je zřejmé, že skutečně znal problémy Slováků a snažil se jim v rámci svých možností pomáhat. Při svých cestách po Slovensku ať už z Trnavy, nebo později z Bratislavy se nestránil lidí a skutečně se zajímal o jejich problémy.²⁰

V roce 1900 studoval v Bratislavě, tehdejším Prešpurku filozofii.²¹ Dalším mezním bodem v jeho formaci byl rok 1901, kdy odjel do Innsbrucku v Tyrolsku. Tam až do 1903 navštěvoval přednášky v oboru teologie. Právě v tomto učilišti, které mělo velmi bohatě vybavenou knihovnu, položil základ svému vědeckému spisování. Školní rok 1903–1904 strávil opět v noviciátu v Trnavě.²² Následující školní rok, tedy 1904–1905, prožil ve Freinberku u Lince, aby zde podle řádových stanov na závěr své jezuitské formace vykonal takzvanou třetí probaci neboli duchovní zkoušku.²³

¹⁸ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 58nn.

¹⁹ Srov. ŽÁK, František. *Vzpomínky ze Slovenska*. *ACM* 1935, roč. 26, č. 7, s. 199–202.

²⁰ Srov. ŽÁK, František. *Vzpomínky ze Slovenska*. *ACM* 1935, roč. 26, č. 3, s. 87–90.

²¹ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 81.

²² Srov. Tamtéž. s. 87nn.

²³ Srov. Tamtéž. s. 123.

Do Prahy se František Žák vrátil 16. července 1905 a u sv. Ignáce zahájil svou pastorační činnost jako jezuita. Mimo jiné zastával funkce svátečního kazatele v jezuitském kostele, zpovědníka domu, spisovatele a další. Následující rok dne 26. dubna 1906 se dozvěděl, že zemřela paní Terezie Žáková, jeho matka.²⁴ Jeho dalším působištěm ve školním roce 1906–1907, byla Bohosudová u Lázní Teplice, kde na německém biskupském gymnáziu, které vedli jezuité rakouské provincie, učil češtinu. Dne 15. srpna 1908 složil poslední řeholní sliby.²⁵ Spolu s ním složil rovněž poslední sliby P. Josef Rybák.²⁶ V tomtéž roce spolu se spolubratry založil časopis mariánských družin *Ve službách královny*.²⁷ Spolu s ním se na redakční práci pro časopis podílel i výše zmíněný P. Josef Rybák a podnět k založení časopisu dal P. Antonín Ostrčilík.²⁸

7. března 1909 měl přednášku pro akademiky v Arnoštově koleji a jejím tématem bylo „Tajemství Ježíš Krista“. Tato přednáška a následný dialog s účastníky ho přivedl k záměru napsat český vědecký život Ježíše Krista. Toto dílo krátce zmíním v druhé části této kapitoly, ale k výše zmíněné práci o Ježíši Kristu je třeba dodat, že P. Žák se na psaní tohoto díla připravoval studiem a rozhovory s odborníky z oblasti filozofie a teologie v tyrolském univerzitním městě Innsbrucku. První pobyt studijní pobyt proběhl od října 1912 do července 1913. Druhý pobyt byl kratší a udál se v osudovém roce 1914, přesněji od 5. července do 5. srpna. V této době také oslovil Františka Žáka biskup Antonín Podlaha a požádal ho, aby napsal českou věrouku – dogmatiku. Studijní pobyty v Innsbrucku tedy nebyly zaměřeny jen na přípravu christologie, jak tvrdí P. Bernard Pitrun, ale P. Žák během těchto pobytů připravoval i dílo *Soustavná katolická věrouka pro lid*.²⁹ První díl této práce vyšel v roce 1915.³⁰ Toto dílo

²⁴ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 124nn.

²⁵ Srov. Tamtéž. s. 129nn.

²⁶ P. Josef Rybák se narodil 6. září 1871 v Nových Mitrovicích v Čechách. Pocházel z chudé dělnické rodiny a měl dva sourozence. Roku 1890 maturoval na gymnáziu v Plzni a ten samý se přihlásil na studium bohosloví v Praze. Na kněze byl vysvěcen 5. srpna 1894. Roku 1897 vstupuje k jezuitům. Spolu s P. Františkem Žákem složil 15. srpna 1908 věčné sliby. Působil Na Svatém Hostýně, v Hradci králové, u sv. Ignáce v Praze, na Velehradě a jeho posledním působištěm bylo opět poutní místo Hostýn. Zemřel 14. července 1935 v nemocnici v Kroměříži.

Srov. PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, s. 194–201.

²⁷ Srov. Zprávy z čsl. provincie SJ. *P. František Žák*. 1935, č. 14, s. 39.

²⁸ P. Antonín Ostrčilík se narodil 19. ledna 1865 ve Fryštátu, vystudoval Arcibiskupské gymnázium a po maturitě se přihlásil na studium bohosloví v kněžském semináři v Olomouci. Ve druhém ročníku vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova a noviciát absolvoval ve Svatém Ondřeji v Korutanech. Působil u sv. Ignáce v Praze, v Hradci Králové, na Svatém Hostýně a na Velehradě. Umřel v Opavě 21. července 1930.

Srov. PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, s. 151–153.

²⁹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. *V. Různé podoby*, s. 255.

³⁰ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 199.

podrobněji rozeberu v druhé kapitole a v následující se zaměřím na pátou knihu, ve které Žák píše o Bohu tvůrci.

Během první světové války pokračoval ve své duchovní a pastorační činnosti. Tato válka zasáhla i do osudů jeho sourozenců, jeho bratr Karel Žák musel narukovat a během války upadl do ruského zajetí. Z něho se jako legionář vrátil až po šesti letech, tedy v roce 1920, do již osvobozené vlasti. P. Žákovi přesto v tomto období jedna služba přibyla. Ve vojenské nemocnici na Karlově se staral o duchovní potřeby zraněných vojáků.³¹ O tom co prožíval, svědčí následující výpověď: „Dojímalo ho hluboce, když viděl tělesnou bídu a duševní rozervanost českých lidí. V důsledku toho tím více přilnul k těmto nejubožejším a snažil se, seč byl, i hmotně mírnit jejich bídu. V roce 1915 téměř denně chodil do vojenského špitálu na Karlově sloužit mši, přestože o nedělích musel u sv. Ignáce binovat.“³² Během této doby byl také horlivým kazatelem. Jaroslav Dušek uvádí v posmrtné vzpomínce: „Vzpomínám na jeho proslovy z kazatelny v roce 1917 za války. Chvěli jsme se každou nedělí strachem o něho, nepostihne-li ho ruka rakouské justice. Jeho kázání byla prodchnuta opravdovou zbožností, ale i vřelým národním zanícením. Byl upřímným Čechem a Slovanem. Svým smýšlením se netajil ani v nejhorších dobách válečných.“³³ V průběhu válečných let ho zastihla další vážná životní ztráta, dne 27. května 1917 zemřel ve věku 93 let jeho otec František Žák.³⁴ Dne 9. července opět odjíždí do Innsbrucku, aby tam pokračoval v přípravě a sepisování díla o Ježíši Kristu. Tento studijní pobyt trval do 11. srpna 1917.³⁵ V těchto letech také probíhalo značné úsilí o samostatnost českého státu. Do těchto aktivit velmi se často velmi často zapojovali i katoličtí kněží. Mimo jiné o svatodušních svátcích roku 1917 čeští spisovatelé podepsali petici za českou samostatnost. Mezi prvními, kteří tuto petici podepsali, patřil kněz Jindřich Šimon Baar.³⁶ Následující rok se v Praze konaly slavnosti u příležitosti padesátého výročí položení základního kamene

³¹ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 151nn.

³² Srov. POSPÍŠIL, Ctírad. *V. Různé podoby*, s. 255.

³³ DUŠEK, Jaroslav. P. František Žák SJ. mrtev. *Cyril: časopis pro katolickou hudbu posvátnou a liturgii* 1935, roč. 61, č. 1+2, s. 13nn.

³⁴ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 158.

³⁵ Srov. Tamtéž. s. 159.

³⁶ Tento kněz a český spisovatel a prozaik se narodil 7. února 1869 v Klenčí. Gymnázium absolvoval v Domažlicích, kde v roce 1888 maturoval. Ten samý rok nastoupil na pražskou bohosloveckou fakultu a v roce 1882 byl vysvěcen na kněze. Působil na různých místech v Čechách, např. Spálené poříčí u Blovic, Ořech, Klobouky u Slaného a další místa. Po vzniku samostatného státu se stal předsedou Jednoty českého duchovenstva. V roce 1919 odešel dobrovolně do důchodu a vrátil se do rodného Klenčí, kde 24. října 1925 zemřel.

Srov. HOMOLOVÁ, Květa – OTRUBA, Mojmír – PEŠATA, Zdeněk. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1973, s. 13–16.

Národního divadla a P. Žák se těchto slavností aktivně zúčastnil.³⁷ Další nepříjemnou událostí, která se připojila k již končící válce, byla epidemie španělské chřipky, která v Praze zahubila mnoho mladých lidí, zejména pak v říjnu 1918. Během ní zemřeli také dva otcové jezuité. František Žák rovněž také onemocněl, ale chorobu zdárně překonal.³⁸

Začátky mladého Československa nebyly jednoduché, a i když P. Žák patřil k těm, kdo se zasazovali o samostatnost českého národa, zasáhly ho hned v počátcích mladé republiky nepříjemné události. Nejprve to byl 4. listopad 1918, tedy šest dní po vyhlášení československé samostatnosti, kdy byl zbořen mariánský sloup na Staroměstském náměstí.³⁹ Dva postřehy dále znepokojily Františka Žáka, za prvé to bylo výnos vlády o „zmodernizování“ školství v tom smyslu, že všechny náboženské úkony nebudou součástí náboženské výchovy a žáci se jich budou účastnit zcela dobrovolně. Co ho také znepokojovalo, byla nenávisť mladých lidí ke všemu katolickému a odstraňování křížů a náboženských obrazů z veřejných míst. Zvláště na tyto problémy František Žák upozorňoval a zdůrazňoval ve svých kázáních a promluvách nutnost náboženské výchovy mládeže.⁴⁰ Napětí, které vznikalo na Slovensku z počátku republiky, se jeho samého také dotklo. Napětí vznikalo hlavně kvůli tomu, že na Slovensku nově přichází čeští úředníci a intelektuálové, mnohdy šířili antikřesťanské a liberální postoje.⁴¹ P. Andrej Hlinka tuto situaci komentoval ve svém proslovu v roce 1918 v Praze takto: „Jako kdysi Maďaři nám brali řeč, tak nyní zase Češi nám chtějí vzít pravou víru, bez níž Slováci nemohou žít. Nuž to nemůžem dopustit.“⁴² Nezůstává však nestranný a i Slovákům vytýká: „Když se část Slováků po převratu bouřila proti Čechům, bez jejichž pomoci by Slovensko jistě utonulo v maďarství, a to už brzy, bez nichž by se po převratu nedočkalo rozkvětu v mnohých oborech, cítil jsem toto chování obzvlášť trpce, neboť jsem viděl někdejší nebezpečí jejich zkázy na vlastní oči.“⁴³ Zmínil jsem se o Žákově kazatelské činnosti v Praze, je zapotřebí připomenout, že během svého působení v Praze u sv. Ignáce zřídil chrámový sbor a roku 1919 ho ustavil v družinskou Cyrilskou jednotu.⁴⁴

³⁷ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 162.

³⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. *V. Různé podoby*, s. 256.

³⁹ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 156.

⁴⁰ Srov. Tamtéž. s. 166 - 167.

⁴¹ Srov. Tamtéž. s. 168

⁴² BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 168.

⁴³ ŽÁK, František. *Vzpomínky ze Slovenska. ACM 1935*, roč. 26, č. 10, s. 315.

⁴⁴ Srov. DUŠEK, Jaroslav. P. František Žák SJ. mrtev. *Cytil 1935*, roč. 61, č. 1+2, s. 14.

1.1.4. Působení v Hradci Králové a v Opavě (1920–1931)

Po patnácti letech, během kterých František Žák působil většinou v Praze, mu bylo určeno P. Leopoldem Škarkem,⁴⁵ který byl v té době provinciálem, nové působiště, a tím byl Hradec Králové. Oproti jeho působení v Praze se jeho činnost prakticky nezměnila.⁴⁶ Významný v tomto období byl pro něj rok 1924, kdy dne 28. září byly z jeho podnětu po celých Čechách pořádány manifestace proti snahám zrušit 28. září jako památný den. Tyto manifestace byly korunovány úspěchem, když následujícího roku se poprvé v historii samostatné Československé republiky slavil jako státní svátek.⁴⁷

V červnu po pěti letech, během kterých působil v Hradci Králové, opět změnil působiště a byl svými představenými přeložen do Slezska, přesněji do Opavy. Ještě předtím, ale 22. června 1925 odjel na tři měsíce na další studijní pobyt do Belgie a Innsbrucku, aby na těchto místech pokračoval v přípravě a dokončování svých děl o Ježíši Kristu a *Soustavné katolické věrouky*. V tomto roce, tedy 1925, vyšel třetí díl *Soustavné katolické věrouky*.⁴⁸ V Opavě působil při kostele sv. Jiří na Dolním náměstí. Zde, jakož i na předchozích místech, působil jako kazatel, zpovědník, ředitel Mariánské družiny českých žen a mimo jiné i zde vedl chrámový sbor. K tomu se věnoval také literární činnosti a v Slezské lidové tiskárně, která nacházela vedle jezuitského domu, nechal tisknout některé své knihy a písně.⁴⁹ Postupně od roku 1930 až do roku 1931 vydala právě výše zmíněná tiskárna jeho třídílné pojednání o Ježíši Kristu.⁵⁰ Až do konce srpna roku 1931 pracoval v duchovní správě v Opavě a po té byl představenými povolán nazpátek do Prahy ke sv. Ignáci.⁵¹

⁴⁵ P. Leopold Škarek se narodil 10. listopadu v Mysleticích poblíž Telče. Roku 1892 maturoval na klasickém gymnáziu v Jindřichově Hradci a pak se přihlásil do brněnského alumnátu. Na kněze byl vysvěcen 28. března 1897. Do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil v roce 1897. Působil v Praze a v letech 1919–1925 byl víceprovinciálem, tehdy zřízené československé víceprovincie. Následně mezi roky 1929–1933 byl provinciálem nově zřízené Československé provincie. Mezi jeho další působiště patřil Velehrad a Svatý Hostýn. Od roku 1951 byl nejprve přemístěn do Želiva a později do Moravce. Tam 23. března 1968 ve věku 92 let umřel.

Srov. PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuity*, s.181–186.

⁴⁶ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 176.

⁴⁷ Srov. Tamtéž. s. 180.

⁴⁸ Srov. Tamtéž. s. 199.

⁴⁹ Srov. Tamtéž. s. 181.

⁵⁰ Srov. Tamtéž. s. 199.

⁵¹ Srov. Tamtéž. s. 190.

1.1.5. Sv. Ignác v Praze a závěr života (1931–1934)

Do Prahy se František Žák vrátil 2. září 1931 a v tomto roce se po třetí ujal redakčního řízení časopisu *Ve službách královny*.⁵² V roce 1932 oslavil své sedmdesáté narozeniny. Na akce s tímto jubileem spjaté bylo utraceno 3 500 tehdejších českých korun, což byla značná část honoráře za jeho román *Světoběžník* (1933).⁵³ Poslední měsíce roku 1934 pro něj samého byly náročné, protože byl vážně nemocný a podle svědectví, jež v životopise uveřejnil P. Pitrun, měl pronést tato slova: „Ano, psal bych romány. Hled', kdo pak čte ty moje náboženské spisy? Snad někteří kněží, ale jen málo. Chtějí pořád nové a spíše zahraniční, kdežto laici musí mít jinak psané knihy, zajímavé. Tato doba vůbec chce něco jiného, lehčího, zábavného, poutavého. Proto bych psal romány a v nich rozvedl náboženské pravdy, a dal je rozprodávat za levný obnos, aby se dostaly všude k mladým lidem. To pomůže víc než kázat v kostele.“⁵⁴ Z výše uvedených slov může zaznívat jisté zklamání z nedocení vlastní díla teologického, ale bylo tomu skutečně tak? František Žák zemřel 22. prosince 1934 v Praze a 26. prosince 1934 byl pohřben v Praze na vyšehradském hřbitově.⁵⁵

Na předešlých stránkách jsem představil životní příběh Františka Žáka. Byl to člověk nesmírně pracovitý, kterému záleželo na lidech, pro které měl vždy otevřené srdce. P. Vilimský o něm v nekrologu napsal: „U katolického kněze hledáme především vlastnost primární, základní to co musí mít – a to je láska, vnitřní jasnost a čistota srdce. To P. František Žák měl.“⁵⁶ P. Žák se vždy zajímal o ty, kteří mu byli svěřeni do péče. On sám se snažil probouzet národní hrdost a snažil se o budování dobrých vztahů a poznání slovenského národa. Má také zásluhu na tom, že se do našeho prostředí dostala zmínka o pravoslavném Rusku, které navštívil a o kterém ve svých článcích hojně psal. Mimoto byl člověkem velmi pracovitým a jeho spisovatelská činnost je velmi rozsáhlá. Nesmí se však také zapomínat na jeho přínos pro liturgickou hudbu.

⁵² Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 191.

⁵³ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. *V. Různé podoby*, s. 257.

⁵⁴ BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 242.

⁵⁵ Srov. Zprávy z čsl. provincie SJ. *P. František Žák*. 1935, č. 14, s. 39.

⁵⁶ VILINSKÝ, V. Za P. Františkem Žákem S. J. *ACM* 1935, roč. 26, č. 2. s. 46.

1.2. Dílo

Pokud se jedná o dílo Františka Žáka, budu opět vycházet z již výše zmíněného a citovaného životopisu Bruno Pitruna, kde se nachází poměrně přesný výčet děl P. Žáka. Je však třeba vzít v úvahu, že některé drobnější spisy, zvláště básnické a humorné, napsal autor pod různými pseudonymy a nelze tak s jistotou zjistit, zda pocházejí od něho.⁵⁷ Tento výčet doplním o díla, která P. Pitrun ve svém seznamu neuvádí. Všechna díla uvedu v bibliografické citaci, s tím, jméno autora většinou uvádět nebudu. Pokud dílo vyšlo pod pseudonymem, uvedu pseudonym před názvem díla a k dílům, jež takto byla vydána, přidám vysvětlující poznámku pod čarou.

V seznamu Žákova díla začnu od dogmatických a apologetických prací, následovat budou spisy morální a asketické, poté homiletická díla a básnické spisy a písně. U *Družinného zpěvníku*, který Žák sestavil, uvedu příklady některých písní, ke kterým autor napsal slova. Tyto písně rozdělím na tři větší okruhy. Následovat bude soupis článků napsaných pro periodika. Ty rozdělím podle témat, o nichž se v daných článcích píše. U názvu časopisu poprvé uvedu celý název a u dalších článků pouze zkratku časopisu, jejíž vysvětlení bude v seznamu zkratk. Nakonec uvedu soupis beletristických a jiných děl.

1.2.1. Dogmatická a apologetická díla

- 1) *O modlitbě prosebné*. Praha: V. Kotrba, 1907, 109 s.
- 2) *O nebi*. Praha: V. Kotrba, 1911, 385 s.
- 3) *Pán Ježíš Kristus*, I. díl, *Jeho osoba*. Opava: Slezská lidová tiskárna, 1930, 315 s.
- 4) *Pán Ježíš Kristus*, II. díl, *Jeho dílo*. Opava: Slezská lidová tiskárna, 1931, 233 s.
- 5) *Pán Ježíš Kristus*, III. díl, *Jeho život*. Opava: Slezská lidová tiskárna, 1931, 589 s.
- 6) *Soustavná katolická věrouka*, I. díl. Praha: V. Kotrba, 1915, 566 s.
- 7) *Soustavná katolická věrouka*, II. díl. Praha: V. Kotrba, 1920, 780 s.
- 8) *Soustavná katolická věrouka*, III. díl. Praha: V. Kotrba, 1925, 672 s.
- 9) *Soustavná katolická věrouka*, IV. díl. Praha: V. Kotrba, 1928, 322 s.
- 10) *Eucharistie* Opava: Slezská lidová tiskárna, 1933, 468 s.

⁵⁷ Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 235.

11) HRADSKÝ, V. *Náboženství budoucnosti žádná náboženství* Praha: V. Kotrba, 1906, 128 s.⁵⁸

1.2.2. Morální a asketická díla

- 1) *Chléb duchovní*. Praha: Veritas, 1910, 343 s.
- 2) *Bojem k vítězství*. Praha: V. Kotrba, 1914, 125 s.
- 3) *Asketika neboli nauka o křesťanské dokonalosti*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1924, 375 s.
- 4) *Manželství*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1924, 151 s.⁵⁹
- 5) *Duše Kristova posvěť mě*. Praha: V. Kotrba, 1914, 96 s.
- 6) *Naše chybičky I*. Hlučín ve Slezsku: Exerciční dům, 1930, 32 s.
- 7) *Naše chybičky II*. Hlučín ve Slezsku: Exerciční dům, 1930, 32 s.

1.2.3. Homiletická díla

- 1) *I. cyklus: Učte se ode mne: 7. Sešitů*. Praha: V. Kotrba, 1914, 153 s.
- 2) *II. cyklus: Výklady o sv. Písmě*. Praha: V. Kotrba, 1913, 139 s.
- 3) *III. cyklus: Ave Maria*. Praha: V. Kotrba, 1914, 144 s.
- 4) *IV. cyklus: O svaté Ludmile, české kněžně a mučednici*. Praha: V. Kotrba, 1915, 59 s.
- 5) *V. cyklus: Výklady perikop*. Praha: V. Kotrba, 1916, 579 s.
- 6) *VI. cyklus: I. část všeobecná: O mši svaté*. Praha: V. Kotrba, 1917, 90 s.
- 7) *VII. cyklus: Stát a církev*. Praha: V. Kotrba, 1920, 66 s.
- 8) *VIII. cyklus: O andělich strážných*. Praha: V. Kotrba, 1922, 66 s.
- 9) *Povzbuzení ke kajícínosti*. Praha: V. Kotrba, 1895, 53 s.
- 10) *Sedmero postních řečí o oběti mše svaté*. Praha: V. Kotrba, 1896, 57 s.
- 11) *Svatý Václav*. Praha: V. Kotrba, 1906, 126 s.
- 12) *O Bohu a jeho vlastnostech*. Praha: V. Kotrba, 1908, 828 s.
- 13) *Sedmero hlavních hříchů*. Praha: V. Kotrba, 1909, 62 s.
- 14) *Devítník*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1923, 115 s.

⁵⁸Hradský V. je pseudonym, který občas používal František Žák.

Srov. materiály k životopisu Františka Žáka, složka František Žák v knihovně SJ v Praze u sv. Ignáce

⁵⁹Obě díla zmíněná pod body 3 a 4 vyšla anonymně, ale lze soudit, že je napsal František Žák.
Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 202.

- 15) *Doba postní*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1923, 207 s.
- 16) *Kruh velikonoční*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1924, 229 s.
- 17) *Doba po zjevení Páně*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1923, 139 s.
- 18) *K oslavě Sv. Václava*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1929, 40 s.
- 19) *Sv. Cyril a Metoděj; Sv. Vojtěch*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1931, 37 s.

1.2.4. Básnická díla písně

- 1) *Sv. Anežka Římská*. Praha: V. Kotrba, 1906, 20 s.
- 2) *Sv. Anežka Česká*. Praha: V. Kotrba, 1906, 20 s.
- 3) *Sv. Anděla Merici*. Praha: V. Kotrba, 1907, 32 s.
- 4) *Sv. Jiří*. Praha: V. Kotrba, 1907, 20 s.
- 5) *Sv. Vít*. Praha: V. Kotrba, 1907, 29 s.
- 6) *Sv. Ludmila*. Praha: V. Kotrba, 1907, 48 s.
- 7) *Sv. Václav*. Praha: V. Kotrba, 1908, 68 s.
- 8) *Sv. Stanislav Kostka*. Praha: V. Kotrba, 1909, 49 s.
- 9) *Blah. Zdislava*. Praha: V. Kotrba, 1910, 36 s.
- 10) *Blah. Milada*. Praha: V. Kotrba, 1912. s. 52.
- 11) *Písničky k Božskému srdce Páně*. Praha: V. Kotrba, 1910, 112 s.
- 12) *Družinský zpěvníček*. 3. vydání. Praha: V. Kotrba, 1930, 96 s.

Mariánské písně: Budiž věčně velebena; Hvězdo jitřní Maria; Krásných květů plné sady; Maria, tvoje jméno přesvaté; Matko Boží, neslycháno; Na tisíce květů ze sna; Neopouštěj nás;

Písně k Pánu Ježíši: Chvála světa, Spasiteli; Ježíši, Králi nebe a země; Jezu Kriste, pane náš; Ó Srdce Páně nejsvětější; Zajásejte zpěvy vděčné; Zbožně se ti klaním;

Jiné písně: Doby minou, světy hynou; Chvalme Boha všemocného; Když zřím tě, prapore náš vlátí; Hostýn v slávě nevidané;

- 13) *Ohlasy žalmů*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1921, 150 s.
- 14) SUCHÝ, František – ŽÁK, František. *Sbírka písní mariánských pro májové pobožnosti*. Praha: V. Kotrba, 1948, 15 s.
- 15) ŘIHOVSKÝ, Vojtěch – ŽÁK, František. *Zahrada mariánská*. Praha: M. Urbánek, 1916, 31 s.

16) Malé hodinky k Blah. Zdislavě. *Růže dominikánská: časopis věnovaný arcibratrstvu růžencovému a členům třetí řehole dominikánské v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku* 1908, roč. 22, s. 117.

17) *Malé hodinky k Nejsvětějšímu Srdci Páně*. Praha: V. Kotrba, 1911, 39 s.

18) *Adorační hodina na podkladě hymnu: „Pange lingus“* Praha: V. Kotrba, 1912, 14 s.

19) *Adorační hodina na podkladě hymnu: „Adoro te devote“* Praha: V. Kotrba, 1912, 15 s.

1.2.5. Články napsané pro periodika

1.2.5.1. Filosofické otázky

1) Pud a rozum. *Rozhledy národohospodářské, sociální, politické a literární* 1982, roč. 1, s. 17.

2) Mají-li zvířata pud nebo rozum. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 75.

3) Nové odsouzení Häckla A. Šiltovem. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 70.

4) Platonův Eutyphrom. *Vychovatel: list věnovaný zájmům křesťanského školství* 1910, roč. 25, s. 201.

6) Rozsah determinismu. *Rozhledy* 1982, roč. 1, s. 62.

7) Některé námitky proti svobodné vůli. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 21.

8) Tři námitky proti svobodné vůli. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 50.

9) O charakteru. *Vychovatel* 1892, roč. 23, s. 173.

1.2.5.2. Školství a katechetika

1) Katechismus kardinála Favy. *Vychovatel* 1892, roč. 7, s. 201.

2) O četbě a nevědomosti ve věcech náboženských. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 137.

3) Založení řádu Školních sester. *Anežka: list pro křesťanské panny* 1884, roč. 6, s. 220.

4) O katolické universitě. *Časopis katolického duchovenstva* 1892, roč. 33, č. 5, s. 257–271.

5) Katolické státní školy francouzské. *Vychovatel* 1892, roč. 7, s. 122–138.

6) Ústavy bratří de la Sallových ve Vídni. *Čech: politický týdeník katolický* 1892, roč. 22, č. 136.

7) O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. *Vychovatel* 1893, roč. 8, s. 65.

8) Bratrské školy ve Vídni. *Vychovatel* 1894, roč. 9, s. 218.

- 10) České dítě do české školy. *Jitřenka: časopis hájící zájmy československých žen katolických* 1908, roč. 2, s. 351.
- 11) Husova reforma. *Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým* 1897, roč. 13; s. 337.
- 12) Hus jako ctitel Panny Marie. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 45.
- 13) Husova sváteční kázání. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 56.
- 14) Poznámky k slavnostem Poděbradským *Vlast': časopis pro poučení a zábavu* 1896–1897, roč. 13, s. 240.
- 15) Sv. Jan Nepomucký, jeho význam náboženský a národní. *Ve službách královny: věstník Mariánských družin československých* 1929, roč. 22, č. 6.
- 16) Z epigramů Bohuslava Balbína T. J.. *Vlast'* 1906–1907, roč. 23, č. 1, s. 67–70.
- 17) Z epigramů Bohuslava Balbína T. J.. *Vlast'* 1906–1907, roč. 23, č. 2, s. 140–144.
- 18) Z epigramů Bohuslava Balbína T. J.. *Vlast'* 1906–1907, roč. 23, č. 3, s. 232–237.
- 19) Církevní spolky katolické na národopisné výstavě československé. *Čech* 1896, roč. 28, č. 267.
- 20) Z zapomenutého díla P. Jana Sleziny T. J. : Commentarius in totams scripturam. *ČKD* 1905, roč. 46, č. 10, s. 949–952.
- 21) P. Matouš Linek T. J., zhodnocení jeho latinských bohovědných spisů. *Rozhledy* 1908, roč. 18, s. 233.
- 23) Padesátileté biskupství papeže Lva XIII, překlad z ruštiny. *Pražské večerní noviny* 1893, roč. 6, č. 107.
- 24) Dobyání Cařihradu Turky. *Obrana víry* 1891, roč. 7, s. 203.

1.2.5.3. Sociální práce

- 1) Nedělní klid. *Pražské večerní noviny* 1891, roč. 4, č. 127.
- 2) Slovanské studie, k 25. jubileu dobročinného slovanského spolku. *Vlast'* 1893–1894, roč. 9, s. 255.

1.2.5.4. Články o Slovensku

- 1) Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje: Pod ochranou blahoslavené Panny Marie* 1931, roč. 22, č. 1, s. 9–13.

- 2) Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 2, s. 50–52.
- 3) Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 3, s. 83–86.
- 4) Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 4, s. 121–123.
- 5) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 1, s. 12–15.
- 6) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 2, s. 49–53.
- 7) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 3, s. 87–90.
- 8) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 4, s. 123–126.
- 9) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 5+6, s. 165–166.
- 10) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 7, s. 199–202.
- 11) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 8, s. 237–241.
- 12) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 9, s. 278–280.
- 13) Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 10, s. 313–315.⁶⁰

1.2.5.5. Články o Rusku a pravoslavné církvi

- 1) Rusko a východ. *Vlast'* 1893–1894, roč. 10, s. 902.
- 2) O. Vanutelli o Rusku. *Čech* 1893, roč. 23, č. 125.
- 3) Utlačování Poláků Rusy, překlad z polštiny. *Čech* 1892, roč. 22, č. 164.
- 4) Jak píší Rusové o katolicích. *Čech* 1893, roč. 23, č. 88.
- 5) Jak se stali Čechové na Rusi žijícími pravoslavnými. *Obrana víry* 1895, roč. 11, s. 22.
- 6) Ruská odpověď na poslední papežskou encykliku. *Obrana víry* 1894, roč. 10, s. 289.
- 7) Odpověď Rusů na papežskou encykliku o sjednocení církvi. *Obrana víry* 1896, roč. 12, s. 209.
- 8) Innokentij, arcibiskup chersonský a tavičský, jako kazatel. *ČKD* 1895, roč. 36, č. 5, s. 262–274.
- 9) Agitace pro pravoslaví. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, s. 161.
- 10) Něco o ruském obecném školství. *Vychovatel* 1892, roč. 7, s. 301–328; 357–373.
- 11) Stav církve pravoslavné a katolické na Rusi. *Obrana víry* 1898, roč. 14, s. 297.
- 12) Rusové o sněmu florentském. *ČKD* 1903, roč. 44, č. 1, s. 17–20.

⁶⁰ Články pod čísly 5–13 byly vydány po Žákově smrti.
Srov. ŽÁK, FRANTIŠEK. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 1, s. 12.

- 13) Církevní časopisy na Rusi. *ČKD* 1898, roč. 40, č. 8, s. 519–520.
- 14) Periodické časopisy ruské církve. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 30.
- 15) Přehled vědecké činnosti ruské církve. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 86.
- 16) Ruské polemické spisy v době domongolské. *ČKD* 1909, roč. 50, č. 7+8, s. 536–539.
- 17) HRADSKÝ, V. Zákon náboženské rovnoprávnosti na Rusi a jiné. *Vlast'* 1905–1906, roč. 21, s. 185.⁶¹
- 18) Sv. Eufrosynie Polocká. *ČKD* 1910, roč. 51, č. 5, s. 340–344.
- 19) Církev a stát na Rusi před válkou. *ČKD* 1931, roč. 72, č. 1+2, s. 100–111.
- 20) O hříchu podle ruských pravoslavných bohoslovců. *ČKD* 1931, roč. 72, č. 7, s. 607–619.
- 21) Církevní právo východní a primát papežův. *Rozhledy* 1892, roč. 1, s. 112.
- 22) Z ruské pravoslavné apologetiky *ACM* 1930, roč. 21, č. 7+8, s. 198–203.
- 23) Z ruské pravoslavné apologetiky. *ACM* 1930, roč. 21, č. 9+10, s. 249–252.
- 24) Svoboda svědomí *ACM* 1911, roč. 2, s. 90–93.
- 25) Veřejné náboženské úkony. *ACM* 1911, roč. 2, č. 8+9, s. 138–139.
- 26) Řády a bratrstva. *ACM* 1911, roč. 2, č. 8+9, s. 139–141.
- 27) Přejít z náboženství. *ACM* 1912, roč. 3, č. 11+12, s. 11–12.⁶²
- 28) Vzpomínky na ruskou pravoslavnou církev. *ČKD* 1930, roč. 71, č. 5+6, s. 337–342.
- 29) Vzpomínky na ruskou pravoslavnou církev. *ČKD* 1930, roč. 71, č. 7, s. 526–533.
- 30) Ruský romanopisec A. M. Pisemski. *Vlast'* 1894–1895, roč. 10, s. 272–273.
- 31) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, č. 7, s. 645–652.
- 32) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, č. 8, s. 734–744.
- 33) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, č. 9, s. 835–847.
- 34) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894, roč. 11, č. 10, s. 896–901.
- 35) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, č. 11, s. 1040–1047.
- 36) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1894–1895, roč. 11, č. 12, s. 1141–1148.
- 37) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1895–1896, roč. 12, č. 2, s. 69–75.
- 38) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1895–1896, roč. 12, č. 3, s. 152–155.
- 39) Fejeton z cesty po Rusku. *Vlast'* 1895–1896, roč. 12, č. 4, s. 278–290.

⁶¹ Více v poznámce 58.

⁶² Články pod čísly: 23, 24, 25, 26 vyšly anonymně, jejich autorem však je František Žák Srov. BRUNO, Pitrun. *P. Žák*, s. 231

1.2.6. Beletristické spisy a jiná díla

- 1) HRADSKÝ, V. *Dramatické výstupy*. Praha: V. Kotrba, 1910, 134 s.
- 2) *Dramatický výstup č. 3*. Praha: V. Kotrba. 1911, 134 s.
- 3) *Dort na cestách*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1921, 22 s.
- 4) *V doupěti*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1921, 20 s.
- 5) *Lovu zdar*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1922, 48 s.
- 6) *Ve farní kanceláři, kulturní obraz z 1921 v Čechách*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1925, 60 s.
- 7) *Pozdrav z Marta*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1925, 48 s.
- 8) *Odněmčme se*. Praha: V. Kotrba, 1920, 30 s.
- 9) *Podivné cesty: povídka ze společnosti*. Praha: V. Kotrba, 1934, 259 s.
- 10) *Okliky: román ze společenského života*. Praha: V. Kotrba, 1933, 236 s.⁶³

⁶³ Díla 1–10 vydal Žák také pod pseudonymem Hradský V., více v pozn. 58.

2. Struktura Soustavné katolické věrouky

V druhé kapitole se zaměřím na vlastní strukturu *Soustavné katolické věrouky*. V první řadě krátce představím první díl, který byl vydaný v roce 1915 (2.1). Následovat bude díl druhý, který vyšel v roce 1920 (2.2). Poté se budu zabývat třetím dílem, který byl vydán roku 1925 (2.3), a následně se zaměřím na čtvrtý díl vydaný v roce 1928 (2.4). Po tom co představím dílo jako celek, uvedu podrobnější strukturu, páté knihy pojednávající o Bohu tvůrci, kterou budu ve třetí kapitole rozebírat. (2.5)

2.1. První díl (rok vydání 1915)

První díl *Soustavné katolické věrouky pro lid*, kterou napsal František Žák, vyšel v roce 1915 v Praze (556 s.). P. Žák toto dílo začal psát poté, co ho to požádal biskup Antonín Podlaha. Materiály na něj sbíral při svých studijních v Innsbrucku a Belgii.⁶⁴ Celá dogmatika je psána v českém jazyce.

Tento první díl je rozdělen na čtyři knihy. První je zaměřená na téma o pravé víře (s. 3–134), druhá o církvi (s. 136–303), třetí o podání a o písmu (s. 304–401), čtvrtá o Bohu jednom v trojici (s. 402–566). Celé pojednání je psané v jednom textu, který je rozdělen na jednotlivá témata a vlastní text pojednání o daných problematikách tvoří 551 stran. Před každou knihou je napsán krátký úvod, ve kterém představuje téma, o kterém bude v dané části vypovídat. Celá látka není členěná na paragrafy, ale vždy je předložena otázka, o které se v souvislém textu vypovídá. Na konci prvního dílu je připojen obsahový rejstřík.

Před vlastním pojednáním je krátký úvod, který autor nazval *O bohovědě vůbec*.⁶⁵ Tyto úvodní stránky představují spíše, než úvod do celého díla, obecné pojednání o tom co to je věda o Bohu. Zamýšlí se nad vztahem systematické teologie a víry a také představuje vznešenost nauky o Bohu. O těchto tématech pojednává v první části. V druhé části se objevuje krátký úvod do celého tohoto díla. Zde je také popsána struktura celého čtyřdílného spisu. Je z ní poměrně jasně zřejmý přesný postup, jakým se Žák bude ubírat.⁶⁶ Poté následuje historický přehled jednotlivých období, kterými

⁶⁴ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. V. *Různé podoby*, s. 255.

⁶⁵ ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid* I. díl. Praha: V. Kotrba, 1915, s. 3.

⁶⁶ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid* I., s. 7.

se systematická teologie ubírala. Nejprve je představeno období otců s časovým vymezením od epochy Nového zákona až do 8. století. Za druhé představuje období scholastické, v němž se zaměřuje zvláště na 12. století. Nakonec představuje dobu po tridentském koncilu až do své současnosti. Následují pak jednotlivé knihy, jež jsem vyjmenoval už na začátku. První tři knihy tohoto dílu jsou zaměřeny na základní obsahy víry. Žák ve větší části tohoto dílu nejprve představuje základy a až poté se nejen v tomto díle, ale i v dalších zaměřuje na jednotlivá pojednání obsahující věrouku zvláštní.⁶⁷

Tento díl sice začíná první knihou, v níž Žák píše o náboženství a pravé víře, ale v tomto případě nejde čistě o pojednání o víře a náboženství, ale je rozdělená dvě části. První se zabývá právě vírou obecně a náboženstvím a druhá je zaměřená na důkazy potvrzující zjevení, význam zázraků, pravost a hodnověrnost evangelií. Dále popisuje Kristovo poslání a předkládá k tomuto tématu historické důkazy. Lze říci, že větší část této knihy zaujímá fundamentálně teologické pojednání o Ježíši Kristu. Druhá kniha je zaměřená na samotnou církev. V třetí knize se zaměřuje na jeden z pramenů zjevení, a to na Písmo. Až poté co představil základy víry, vysvětlil pojem církve a představil jeden z nejdůležitějších pramenů pro teologické bádání, jímž je Písmo, se zaměřuje na vlastní články víry. Čtvrtá kniha pojednává o Bohu jednom v Trojici. Můžeme jí rozdělit na dvě části. První je o Bohu jednom a druhá pojednává o Trojici.

2.2. Druhý díl (rok vydání 1920)

Druhý díl *Soustavné katolické věrouky pro lid* byl vydán také v Praze, roku 1920 (780 s.). V době, kdy tento díl vyšel, František Žák působil v Praze při kostele sv. Ignáce. Tento díl je rozčleněn na tři knihy s tím, že v prvním se pojednává o Bohu tvůrci (s. 1–150). Druhá kniha je zaměřená na téma o Bohu vykupiteli (s. 151–536). Třetí kniha pojednává o milosti (s. 537–770).

Dílo přímo navazuje na předchozí díl a stejně jako první část této dogmatiky je i zde každá kniha opatřena úvodem. Číslo knih navazují na předchozí díl a další návaznost obou dílu je zřejmá z úvodu do páté knihy, která pojednává o Bohu stvořiteli: „Poznali jsme Boha, jak je v sobě: jeden ve třech osobách. Všecky další knihy pojednávají

⁶⁷ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid I.*, s. 7.

o Bohu vzhledem k tvorstvu a o tvorstvu vzhledem k Bohu.⁶⁸ Pátou knihu představím jen krátce, protože o ní budu psát podrobněji v třetí kapitole. Je zaměřená na pojednání o Bohu tvůrci a sám Žák navrhl její dělení v prvním díle *Soustavné katolické věrouky*. Za prvé v ní píše o stvoření obecně, pokračuje vlastním pojednáním o stvoření světa, dále o člověku a nakonec zařazuje pojednání o andělech.⁶⁹ V šesté knize Žák pojednává o christologii. Tato kniha je rozdělena na tři části. Nejprve pojednává přímo o osobě Pána Ježíše Krista, následuje část o jeho vykupitelském díle a na závěr připojuju nauku pojednávající o Panně Marii. Dodatek této knihy se dotýká úcty ke svatým, k obrazům, ostatkům a ke kříži.

Co se týká stylu, jakým je práce psaná, je stejný jako u předchozího dílu. Na konci knihy je opět zařazen věcný rejstřík. V recenzi je u tohoto dílu oceňován především jeho přínos, který se týká mariologie. Autor recenze připomíná: „Žákovo zpracování majíce na zřeteli popularnost jest živější a názornější zvláště tam, kde jest mu třeba vyvraceti námítky.“⁷⁰ Důležité je také to, že autor při psaní tohoto díla kriticky přihlédl k některým částem dogmatiky ruské.⁷¹

2.3. Třetí díl (rok vydání 1925)

Třetí díl výše zmiňované dogmatiky vyšel roku 1925. Kniha vyšla v době, kdy P. Žák působil v Opavě. Je v ní popisován pouze jeden traktát, který je označen pod knihou VIII. (672 s.). Ta pojednává o svátostech a přímo navazuje na předchozí díl. Kniha je rozdělena na dvě části. První pojednává o svátostech obecně (s. 3–119) a druhá pojednává o jednotlivých svátostech zvláště (s. 120–666). Na konci je opětovně zařazen obsahový rejstřík. Jak už jsem výše poznamenal, kniha je rozdělena na dvě části obecnou a pak se věnuje vlastním svátostem. Žák se drží klasické struktury, tak jak ji najdeme i u Tomáše Akvinského, v jeho *Summa Theologica*. To znamená, že nejprve píše o iniciačních svátostech, a to v pořadí křest, biřmování a svátost oltářní. Následují svátost pokání a svátost nemocných, kterou on nazývá, v souladu s dobovým územ,

⁶⁸ ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid* II. díl. Praha: V. Kotrba, 1917 a 1920, s. 3.

⁶⁹ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid* I., s. 7.

⁷⁰ K, A. *Soustavná katolická věrouka pro lid. ČKD 1920*, roč. 61. č.7+8. s. 251.

⁷¹ Srov. K, A. *Soustavná katolická věrouka pro lid. ČKD 1920*, roč. 61. č.7+8. s. 251.

poslední pomazání. Poté se zaměřuje na svátost svěcení a poslední je svátost manželství.

Na začátku knihy je opět úvod, ve kterém je obecně předložena problematika, jež se bude rozebírat. Pro tuto část Žákovi dogmatiky je podstatné, že u všech otázek přihlíží k odchylným názorům církví východních, čímž se stává důležitým pramenem pro ty, kdo se zabývají otázkou sjednocení církví.⁷²

2.4. Čtvrtý díl (rok vydání 1928)

Čtvrtý a poslední díl Žákovi dogmatiky vyšel v roce 1928, tedy třináct let po vydání prvního dílu. Jeho obsahem je devátá kniha zabývající se tématem o Bohu dokonavatelí. (322 s.) Podobně jako u předešlých dílů, i v tomto P. Žák při předkládání daného tématu přihlíží k tomu, jak k danému problému i třeba odlišně přistupuje nauka pravoslavné církve.⁷³

2.5. Podrobná struktura páté knihy

Při svém rozboru se zaměřím pouze na pátou knihu, která pojednává O Bohu Stvořiteli. V tomto bodě představím jen výčet článků, kterými se budu v následující kapitole podrobněji rozebírat. Protože text není rozdělen na paragrafy, u každého oddílu uvedu stranu, kde začíná.

Pátou knihu této katolické věrouky, sice budu rozebírat celou, ale pro přesnost, zde vypíši jednotlivé oddíly: O stvoření (s. 2); Bůh jest tvůrcem všeho, co jest (s. 6); Jen Bůh a to trojjediný, tvoří z ničeho (s. 12); Bůh stvořil všecko svobodně podle věčných a nezměnitelných vzorů (s. 16); Časnost světa (s. 20); Poslední cíl tvorstva (s. 23); Bůh stvořené věci zachovává (s. 29); O Boží součinnosti se stvořenými příčinami (s. 32); Stvoření hmotného světa (s. 35); Šestidenní (s. 38); Biblický den (s. 42); O stvoření člověka (s. 44); Duše a tělo (s. 50); O vlastnostech duše (s. 56); Vznik jednotlivý duší lidských (s. 63); O jednotě člověčenstva (s. 67); Prarodiče obdrželi posvěcující milost (s. 73); Prarodiče měli před hříchem dar neporušitelnosti (s. 78); Prarodiče byli před

⁷² Srov. P, J. Soustavná katolická věrouka pro lid. *ČKD* 1925, roč. 66. č. 3. s. 237.

⁷³ Srov. a. Soustavná katolická věrouka pro lid Frant. Žák. *ČKD* 1928, roč. 69. č. 5. s. 597.

hříchem nesmrtelní podle těla (s. 82); Prarodiče byli opatřeni vlitou vědomostí přirozených a nadpřirozených pravd (s. 84); Život prarodičů od hříchu byl blažený (s. 88); Stav čisté přirozenosti a bludy o něm (s. 91); Hřích prarodičů (s. 96); Hřích Adamův přešel na všechny lidi (s. 100); V čem hřích dědičný záleží (s. 105); Následky dědičného hříchu (s. 116); Několik poučení, plynoucích z nauky o dědičném hříchu (s. 124); Stvoření andělů (s. 126); O bytostech andělů (s. 129); Počet a kůry andělů (s. 135); Andělé a stav nadpřirozený (s. 137); Andělé dobří (s. 140); Andělé zavržení (s. 144).

3. Rozbor páté knihy: O Bohu tvůrci

V této kapitole se zaměřím na pátou knihu Žákovy *Soustavné katolické věrouky*. Tato kniha pojednává o Bohu tvůrci (1–150). Celý traktát je poměrně rozsáhlý a sám Žák ho už v prvním díle rozděluje na čtyři hlavní témata. Jeho rozdělení je následující: o stvoření vůbec, o stvoření světa, o člověku, o andělech.⁷⁴ Pro větší přehlednost při rozebírání této kapitoly spojím témata o stvoření vůbec a o stvoření světa v jedné podkapitole. Následovat bude rozbor pojednání o člověku a nakonec se zaměřím na anděly. U každého tématu provedu rozbor po obsahové stránce a zaměřím se na to, jak Žák používá důkazy z písma a od církevních otců. Následně celkově zhodnotím, jak Žák o daném problému vypovídá. Poslední částí této kapitoly bude srovnání Žákovu *Soustavnou katolickou věrouku* s díly vybraných autorů a poté následné porovnání částí jejich děl, jež se týkají tématu O Bohu tvůrci. Srovnávat budu s dílem Richarda Špačka, Jana Valeriána Jirsíka a Josefa Pospíšila.

3.1. O Stvoření obecně

Tato část je zaměřená na stvoření obecně a stvoření světa. Pojednává také o tom, kdo a proč tvoří. V Žákově díle se nachází na stranách 1–35. Začíná podkapitolou o tom co je stvoření, pokračuje až k podkapitole, která se věnuje Boží součinnosti se stvořenými příčinami. V této podkapitole, zaměřené na stvoření obecně, budu postupovat po jednotlivých bodech a budu se snažit upozornit na věci, v daném článku důležité.

3.1.1. Rozbor Žákova pojednání o stvoření obecně po obsahové stránce

Po úvodu, v němž odkazuje na obsah prvního dílu a také prozrazuje, jakým směrem se bude v této knize ubírat, následuje vlastní pojednání o Bohu tvůrci. Prvním, čím

⁷⁴ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid I.*, s. 7.

se zabývá, je sloveso tvořit, jež je pro tuto kapitolu velmi důležité. Rozbor tohoto slovesa je poměrně podrobný, ale není zaměřen jen na slovo samotné. Objasňuje, co znamená tvořit z ničeho. Dále co znamená stvoření první a druhé. První stvoření se rozumí vznik pralátky a druhé je zaměřené na jednotlivá díla.⁷⁵ Zvlášť proti tomu vyjmenovává námitky filozofů a vyvrací je. Tato první část je však jen úvodem do dalších otázek, neboť se v ní naznačuje věci, jež ozřejmí dále. Příkladem je zmínka o stvoření andělů, zvířat a člověka.⁷⁶ V dalším oddíle se zaměřuje na bludy, které odporují křesťanskému učení o stvoření. Vyjmenovává nejprve dva hlavní, mezi které patří dualismus a panteismus dále zmiňuje materialismus a monismus.⁷⁷ Tyto bludy zkreslují nauku o tom, že je to Bůh, kdo vše tvoří. Následují body, v nichž popisuje, že jen trojjediný Bůh tvoří z ničeho. Zde zdůrazňuje, že stvoření je dílem celé trojice, ale přivlastňováno je Bohu Otci.⁷⁸ Čas je dalším z bodů, u kterých je zapotřebí se zastavit. Bůh stvořil svět v čase, či přesněji řečeno stvořením světa začal čas.⁷⁹ Připomíná, že svět není věčný a z toho vyplývá, že k něčemu musí směřovat. Tímto se zabývá další článek o posledním cíli tvorstva.

U tohoto bodu je potřeba připomenout dva cíle, které Žák zmiňuje. Nejprve je to cíl první. Tím nemůže být nic, co by bylo mimo Boha. Tento cíl musíme hledat v něm samém. Je jím tedy Bůh jako nejvyšší dobro.⁸⁰ Druhým cílem stvoření je dobro tvorů samých. Tento vychází z prvního a je zaměřen na to, že pokud Bůh sdílí své dokonalosti, stvoření tvorové na nich mají účast. Podtrhuje, že dobro tvorů samotných nemůže být prvním cílem, ale až pouze druhým a to jak vzhledem k Bohu, tak k tvorům.⁸¹ Na druhý cíl navazuje bodem, jenž pojednává o tom, že Bůh stvořené věci zachovává.

Co znamená zachovávat? Pokud tím, kdo zachovává, myslíme člověka, pak záleží na tom, že se dané věci nezbaví. U Boha na stejný problém musíme nahlížet jinak. Bůh zachovává vše najednou a zároveň každou věc zvlášť, a to tak, že udržuje jejich bytí. Čin Boha při stvoření se týkal věcí, které nebyly, zatímco čin při zachování se týká stvoření, které už je. Jedná se tak o prodloužení činu, jež tvoří. Pokud by to určité

⁷⁵ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka pro lid II.*, s. 3.

⁷⁶ Srov. Tamtéž.

⁷⁷ Srov. Tamtéž. s. 6nn.

⁷⁸ Srov. Tamtéž. s. 15.

⁷⁹ Srov. Tamtéž. s. 20nn.

⁸⁰ Srov. Tamtéž. s. 24nn.

⁸¹ Srov. Tamtéž. s. 27.

stvoření nechtěl, pak by se to či ono obrátilo v nic.⁸² Tímto bodem však ještě nekončí pojednání o tom, jak Bůh řídí stvořený svět. Je nutné zastavit se nad otázkou, jak spolupůsobí se stvořenými příčinami. Připomíná, že všechny stvořené věci mají nějakou sílu, která je přiměřená jejich bytosti. Tyto příčiny se nazývají druhými. Co je tou prvotní? Tou je sám Bůh. Ty druhotné jsou pouhým obrazem nekonečného působení Božího. Liší se od sebe na tolik, nakolik jsou od sebe rozdílné jednotlivé části stvoření. Ať už se jedná o kámen, živé tvory, kteří mohou používat smysly, až po člověka u něhož rozhoduje svoboda.⁸³

3.1.2. Písmo v Žákově pojednání o stvoření obecně

Při pohledu na první část páté knihy, která celá pojednává o Bohu tvůrci zjistíme, že Písmo není přímo pramene, ze kterého by autor čerpal, ale používá ho jako důkazy pro potvrzení jednotlivých pravd. Jednotlivé důkazy z Písma nejsou řazeny v jednotlivých podkapitolách na stejném místě, v některých z nich se na Písmo ani neodvolává. Mnohdy uvádí v textu pouze verše a ani k nim nepřirazuje příslušnou citaci. Pokud už cituje, tak pouze v českém překladu. V tom vychází u Starého zákona z díla, které vytvořil Jan Hejčl. U Nového zákona používá překlad od Ladislava Sýkory. Důkazy z Písma nejsou rozděleny na Starý a Nový zákon, objevují se nahodile podle odpovědi na otázky, jimiž se autor v dané podkapitole zabývá.

Pokud se podrobněji podíváme na to, jaká místa ze Starého zákona cituje zjistíme, že je to především kniha Žalmů, prorok Izaiáš a kniha Moudrosti. Z Žalmů vybírá jen určité verše, které odpovídají dokazované látce. Příkladem je podkapitola, v níž píše o Bohu, jenž vše tvoří. Zde nejprve píše o jednom z Božích jmen, jež je v písmu Bůh popisován: „Pán pánů **Ž 88,12**.“⁸⁴ Hned poté následují odkazy, že on vše učinil a „proto mu všecko slouží **Ž 118,91**, proto jest všecko jeho **Ž 49,12**.“⁸⁵ Výjimečně odkazuje na celý žalm. Takový odkaz najdeme v části o posledním cíli tvorstva, kde je odkaz na **Ž 148–150**. s tím, že v nich je výzva k tvorstvu, aby chválilo Boha, což odpovídá prvotnímu poslednímu cíli.⁸⁶ Z proroků hojně cituje Izaiáše, ale opět platí výše zmíněné,

⁸² Srov. Tamtéž. s. 29.

⁸³ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 32.

⁸⁴ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 10.

⁸⁵ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 10.

⁸⁶ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 26.

že vždy vybírá verše, které odpovídají danému tématu. Na příklad v článku pojednávajícím o tématu, že jen Bůh a to trojjediný tvoří z ničeho, cituje z Izaiáše: „Já jsem Hospodin, jenž činím všechny věci ... a žádný se mnou **Iz 44,24**.“⁸⁷

S citacemi a důkazy z Nového zákona je to obdobné jako ve výše zmíněné části. Opětovně tak, jak kde potřebuje, tam Žák dosazuje důkazy, které podporují dané teze. Mezi častěji citované patří Jan, Skutky apoštolů a listy sv. apoštola Pavla, konkrétně 1. Korint’anům, Efezanům, Římanům. Odkazy na verše uvádí opětovně přeházené s odkazy na Starý zákon, ale vždy se snaží podtrhnout a podpořit téma, o kterém v dané kapitole podkapitole pojednává. Nejvíce důkazů z Nového zákona najdeme ve dvou bodech. Za prvé je to podkapitolách pojednávajících o Bohu, a to trojjediném, jež tvoří z ničeho a v posledním cíly tvorstva. V první zmiňované části se snaží dokázat, že stvoření je dílo celé trojice. Vše je sice od otce **Sk 4,24**, ale zároveň je vše skrze Syna **Kol 1,15nn**, a starozákonním odkazem ukazuje, že i Duch je při tomto díle **Ž 32,6**.⁸⁸ Druhá část, z větším výskytem citací z Nového zákona, je právě druhém posledním cíli. Tady uvádí příklady, které zaměřují pozornost na to, že svět je pro člověka a člověk pro Boha: **Ř 9,28; 1K 15,28; J 17,4; L 2,14**.⁸⁹

Seznam citovaných míst z Písma v Žákově pojednání o stvoření obecně

Ze Starého zákona

Gn 1,1; 1,26; 1,28; 1,31; 2,1.

Ex 20,11.

Dt 10,17.

1S 2,30.

Est 13,9nn.

Jb 28,7.

Ž 8,5nn; 15,2; 32,6; 49,12; 88,12; 89,5; 101,26; 103,14nn; 113,24; 115,3; 134,6; 135,3; 145,6; 146,8nn; 148,5; 148–150.

Př 3,19; 8,22nn.

Iz 26,12; 40,17; 44,24; 45,6nn; 48,10; 48,11; 54,15; 63,11.

Am 4,13.

Júd 16,16nn.

⁸⁷ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 12.

⁸⁸ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 15.

⁸⁹ Srov. Tamtéž s. 28.

Mdr 1,7; 7,21; 11,18; 11,25; 11,26; 13,1.

Sír 24,5.

2Mak 7,28; 8,18.

Z Nového zákona

Mt 6,28nn; 11,25.

L 2,14; 12,24nn.

J 1,3nn; 5,17; 5,19; 14,10; 17,5.

Sk 4,24; 11,36; 14,14; 17,24; 17,28.

Ř 1,20; 4,17; 9,28.

1K 3,22nn; 10,31; 15,28.

Ef 1,4; 1,11.

Ko 1,15nn.

Žd 1,3; 3,4; 11,3.

Zj 1,8; 4,11.

3.1.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o stvoření obecně

Pokud Žák u daného tématu cituje církevní otce, vždy uvede jen myšlenku a jméno autora, od kterého ji načerpal. Nikdy neuvádí dílo, ze kterého byl daný důkaz převzatý. Důkazy od církevních otců má pokaždé, pokud je v dané problematice používá, shromážděné do jednoho odstavce, který je příslušně nadepsán: „Sv. otcové učí,“ či jiným velmi podobným výrazem.⁹⁰ Pokud budu uvádět jména církevních otců, tak budou převzaty z Žákovy dogmatiky.

V prvních podkapitolách, jež jsou zaměřeny na Boží činnost při stvoření a na to, k jakému cíli je svět stvořen se objevují v krátkých citacích církevní otcové: Tertuliána, Fulgenia, Jana Zlat., Justina, Augustina Athanasius, Ireneus. Výše zmíněné uvádí jako ty, kdo bojovaly proti bludům dualismu a panteismu.⁹¹ Co se týká otázky, že jenom trojjediný Bůh tvoří, zmiňuje mezi dalšími i Řehoře Nys. a Jana z Damašku. K této části cituje Augustina: „Otec a syn jsou společný základ sv. Ducha, poněvadž jsou jeden Bůh

⁹⁰ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 15.

⁹¹ Srov. Tamtéž. s. 11.

vzhledem k tvorstvu jeden tvůrce.⁹² V dalších podkapitolách Kosmologie se objevují citace z děl Cyrila Alex., Basila a dalších.

Seznam citovaných církevních otců v Žákově pojednání o stvoření

Ambrož, Athanasius, Augustin, Basil, Cyril Alex., Fulgenc, Hermes, Hipolit, Ireneus, Jan z Damšku, Jan Zlat., Jeroným, Justin, Origenes, Řehoř Nys., Tertulián.

3.1.4. Zhodnocení Žákova pojednání o stvoření

Žákovo pojednání o stvoření světa, které je včleněno na začátek páté knihy pojednávající o Bohu tvůrci, je poměrně dobře přehledné, co se týká předkládané nauky. Tyto podkapitoly jsou obecným úvodem do problematiky stvoření, protože v nich píše právě o stvoření všeobecně. Některé podkapitoly jsou podrobněji rozebírané a zaměřil se v nich více na přiblížení dané nauky lidu. Přesto vše v některých pasážích se odkazuje pouze na filozofii a nedokazuje danou látku ani z Písma a církevních otců, jak je tomu např. v podkapitole o stvoření. Je však potřeba ocenit některé části, které jsou přínosné pro celou tuto část. Je to podkapitola, ve které píše o *Bohu*, jež je tvůrcem, všeho co jest. V ní se jedná především o pasáž, kde vysvětluje jednotlivé bludy, které jsou v rozporu s učením církve o stvoření. Poměrně podrobně a přesně vysvětluje poslední cíl tvorstva. Celkově je nutné k těmto podkapitolám konstatovat, že Žák osvětluje některé pojmy a snaží se uvést do problematiky stvoření.

3.2. O vlastním stvoření světa

Po podkapitolách, v nichž píše o stvoření světa obecně, následuje část, ve které Žák pojednává o vlastním stvoření světa. Tato část se nachází na stranách 35 až 44. Začíná podkapitolou o stvoření hmotného světa a končí pojednáním o biblickém dni. I u tohoto tématu budu postupovat podle schématu, který jsem navrhl na začátku kapitoly. Nejprve rozeberu téma po obsahové stránce a poté se zaměřím na důkazy z Písma a církevních otců. Na konec provedu zhodnocení.

⁹² ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 15.

3.2.1. Rozbor Žákova pojednání o vlastním stvoření světa po obsahové stránce

Tuto další část Žák začíná tématem o stvoření hmotného světa. Než přistoupí k vlastnímu výkladu knihy první kapitoly knihy Genesis, předkládá otázku neomylnosti Písma, protože od toho se bude následně odvíjet jeho argumentace. Neomylnost Písma plyne podle Žáka z dvojího zdroje. Obsahuje pravdy zjevené a je inspirována Duchem svatým. Přesto rozděluje to, co je nám zjeveno v Písmu na dva typy. Jsou to pravdy zjevené vlastní. Ty se týkají především nauky víry a mravů a poté poměrně dopodrobna rozpracovává pravdy nahodilé. Nahodile je tedy zjeveno to, co se týká dějin nebo jiných věd. U obojího je však nemožné, aby to bylo nepravdivé, protože co Bůh zjevuje nemůže být lež. Žák dále zdůrazňuje u pravd nahodilých důležitost výkladu a také to, aby osobní výklady nebyli vydávány za pravdu zjevenou, či za učení církve. Také upozorňuje na zaměňování pravd vlastně zjevených a nahodile zjevených.⁹³

Pokud se podíváme, jak se tedy po tomto úvodním rozboru dívá na první kapitolu knihy Genesis, tak zdůrazňuje: „Hlavním účelem Mojžíšovy zprávy o stvoření světa jsou pravdy náboženské (hlavně, že Bůh všechno stvořil, že sobota je posvěcena jeho úctě, že člověk skládá se z těla a duje, je pánem světa), nikoli pravdy o hvězdářství, zeměpisu, fyzice apod.“⁹⁴

Pokračuje vysvětlením šestidenní. Nejprve ho rozebírá biblicky a pak k němu podává několik výkladů, u kterých je dobré se zastavit. V první řadě se jedná o ideální výklad. Šestidenní je popisováno jako šest velkých myšlenek Božích. V tomto případě Žák upozorňuje na změnu proti církevním otcům, zvláště Augustinovi, který v tomto pojmu vyděl šest poznání, jež Bůh dal nebeským duchům o svém stvořitelském díle.⁹⁵ Druhý výklad je konkordanční. Ten vysvětluje tak, že se jedná o šest dlouhých období, nebo-li perikop. Poslední pohled na výše zmíněný úryvek je vizionářský. U tohoto třetího způsobu se jedná o vidění šesti obrazů, které Bůh zjevil Adamovi.⁹⁶ Poslední podkapitola o vlastním stvoření světa je věnována biblickému dni. V ní se rozebírá, jaký časový rámec lze na Mojžíšův den použít. Nepředpokládá dne, tak jak ho známe my, to znamená den, jež má dvacet čtyři hodin. Spíše se přiklání k tomu, že se na základě výkladů Písma a důkazů z církevních otců může jednat o dobu neurčité délky.⁹⁷

⁹³ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 35nn.

⁹⁴ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.* s., 37.

⁹⁵ Srov. Tamtéž. s. 40.

⁹⁶ Srov. Tamtéž. s. 41nn.

⁹⁷ Srov. Tamtéž. s. 43.

V písmu se také podle stejných autorů rozděluje den jako neurčitá délka a den jako onen čas.⁹⁸

3.2.2. Písmo v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa

Co se týká toho, jak Žák používá písmo, je to podobné jako u předchozího bodu. V těchto třech podkapitolách věnovaných vlastnímu stvoření světa nenajdeme moc citací z Písma. V té první se nevyskytují vůbec a v dalších dvou se objevují pouze odkazy na Starý zákon, zvláště na první kapitoly knihy Genesis.

Nejprve se podívám na podkapitolu o šestidenní, v ní Žák rozebírá právě vlastní stvoření světa. Zde se odvolává na rozdělení, které znali Petr Lombardský a Tomáš Akvinský. Za prvé je to úvod **Gn 1,1–2**. Následuje rozdělení na dvě třídenní s tím, že v tom prvním popisuje stvoření nebe a země **Gn 1,3–13**. V druhém je jak nebe, tak souš i voda vyzdobena **Gn 1,14–31**. Končí popisem posvěcení dne odpočinku **Gn 2,1–3**.⁹⁹ Ostatní citace jsou z podkapitoly o biblickém dni. V tomto místě ukazuje různá pojetí dne ve Starém zákoně.

Seznam citovaných míst v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa

Starý zákon

Gn 1,1–2; 3–31; 2,1–3; 2,4; 5, 8.

2Kr 9,4.

Ž 2, 7; 36, 13.

Kaz 7,15.

Ez 7,7.

Am 8,13.

Na 3,17.

Sír 18,1.

⁹⁸ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 43nn.

⁹⁹ Srov. Tamtéž. s. 39.

3.2.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa

Pokud se podíváme, jak v této části používá důkazy od církevních otců, platí to, co jsem napsal výše, že vždy uvede myšlenku a k ní přiřadí daného autora bez uvedení konkrétního díla. Nejčastěji se v této části odkazuje na sv. Augustina, jehož ideální výklad uvádí.¹⁰⁰ Dále je zmiňován sv. Hiláriu a jeho výklad biblického dne.¹⁰¹

Seznam citovaných církevních otců v Žákově pojednání o vlastním stvoření světa

Ambrož, Augustin, Basil, Hilarius, Jan Zlat..

3.2.4. Zhodnocení Žákova pojednání o vlastním stvoření světa

Ačkoli jsou tomuto tématu věnovány jen tři kapitoly, není špatně rozepsané. Text sám o sobě poměrně dobře vystihuje vlastní stvoření světa a je z něj poznat i autorův osobní postoj ve vztahu k přírodním vědám a Písmu. Žák odmítá, aby podle přírodních věd byla vykládána první kapitola knihy Genesis, protože jen církve mám právo vykládat Písmo. Velmi dobře v této části osvětluje pojem biblického dne.

3.3. O člověku

Třetí ze čtyř částí, na které jsem se rozhodl rozdělit Žákovu pátou knihu pojednávající o Bohu tvůrci, je část zabývající se člověkem. Toto téma najdeme v díle na stranách 44–126. Pojednání zahrnuje několik hlavních témat, mezi něž patří stvoření člověka, části pojednávající o duši a dále o prarodičích, které přecházejí do nauky o dědičném hříchu a jeho následcích. Vlastní pojednání ohraničují články na začátku o stvoření člověka a na konci několik poučení, plynoucích z nauky o dědičném hříchu.

3.3.1. Rozbor Žákovi pojednání o člověku po obsahové stránce

Pojednání o člověku, Antropologii, začíná Žák jeho vlastním stvořením. Hned ze začátku uvádí, že člověk je stvořen jako koruna a cíl viditelného tvorstva. Zároveň je však zapotřebí připomenout jednu podstatnou věc. Samotné stvoření člověka patří až

¹⁰⁰Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 40.

¹⁰¹Srov. tamtéž s. 43nn.

takzvanému druhému stvoření, protože se nestalo z ničeho.¹⁰² Podrobněji o obou typech stvoření píše v podkapitolách věnovaných stvoření světa obecně.

Co se týká vlastního stvoření člověka, tak je rozděluje v této podkapitole na stvoření duše a těla. O těle píše v tom smyslu, že ho Bůh stvořil, ne jako hrnčíř tvoří nádobu, ale jedním slovem. O duši pojednává následně, ne konkrétně o jejích mohutnostech, ale o tom, že byla člověku vdechnuta, a dech považuje za princip lidského života.¹⁰³ V této části se ještě zaměřuje na bludné nauky, které zkreslují nauku o stvoření člověka. Zaměřuje se na darwinismus a transformismus. První nepopisuje přesně a jen jej odsuzuje jako bludný, s tím, že pro něj nejsou faktické vědecké důkazy. U druhého uvádí velmi podobné důvody většinou vědeckého rázu. Zvláště ten, že věda neposkytuje důkaz o tomto přirozeném přechodu těla zvířete v tělo lidské.¹⁰⁴

Poté následuje poměrně rozsáhlé pojednání o duši a těle. Zpočátku upozorňuje, že je bude popisovat pouze z hlediska zjevené pravdy a z toho, jak o nich vypovídá teologie. Záměrně vynechává světskou filosofii, o tom je napsáno v jiných spisech.¹⁰⁵ Zmiňuje také trichotonismus. Jedná se o bludné učení, jež nevychází jen z filozofického bádání, ale i z Písma a v něm se tvrdí, že člověk se skládá z ducha, duše a těla. Naproti tomu upřesňuje katolické učení a předkládá tezi, že duše je jen jedna, ale má různé mohutnosti.¹⁰⁶ Zdůrazňuje duši jako podstatnou část těla a hlavně se zaměřuje na její propojení s tělem samotným. Duše jako taková byla ze své podstaty stvořena k tomu, aby byla spojena s tělem, nemůže tedy být žádná duše, která by nebyla alespoň na okamžik spojena s tělem.¹⁰⁷

U duše se zdržuje i v další podkapitole, která je přímo zaměřena na její vlastnosti. Vyjmenovává tři, mezi něž patří jedinečnost, duchovnost a nesmrtelnost. Jedinečnost znamená, že každý člověk má svou vlastní duši. U této vlastnosti zmiňuje i panteismus. Ten popisuje tak, že vše je společné jak duch, tak tělo, jelikož Bůh a svět jsou jedna věc. Druhou vlastností duše je duchovnost. Tu popisuje tak, že je nehmotná, tzn. netělesná. Upozorňuje, že duše není úplně samostatná. Je určena Bohem, aby byla spojena s tělem, i přesto pro ni platí výše zmíněná duchovnost.¹⁰⁸ Třetí vlastností duše je nesmrtelnost a ta je součástí její přirozenosti, protože je jednoduchá, tzn. nesložená, a tím pádem není

¹⁰² Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 45.

¹⁰³ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž. s. 48.

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž. s. 50.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž. s. 52.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž. s. 53–56.

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž. s. 56nn.

schopna porušení. V tomto místě opětovně zmiňuje, že nebude používat důkazy z dějin filozofie a jiných věd, protože toto dílo se tímto směrem neubírá.

Co se týká lidské duše, zastavuje se u vzniku jednotlivých duší. Nejprve představuje církevní stanovisko, tvrdí, že Bůh tvoří každou duši v okamžiku, kdy ji spojuje s dítětem.¹⁰⁹ Následuje uvedení dvou bludů. První je zaměřen na existenci lidské duše před tělem a druhý, že rodiče plodí nejen tělo, ale i duši dítěte. Ten první spočívá v tom, že tvrdí o duších, které se dopustily viny, že jsou odsouzeny do lidského těla. To však odporuje církevní nauce. Ta však dokazuje a to jak z Písma, tak v dílech církevních otců, že člověk byl stvořen jako dobrý,¹¹⁰ (viz stvoření člověka na začátku antropologie). Druhý blud popisuje jako generalismus ve dvou podobách. O první tvrdí, že se duše dítěte je zplozena z hmotného semene. Žák píše, že takový vznik duše může vést k jejímu hmotnému pojetí. Druhá, mírnější verze hovoří o semenu duchovním, z něhož vzniká duše. Znovu připomíná a dokazuje církevní učení o tom, že jen Bůh tvoří duši z ničeho a to v okamžiku, kdy ji spojuje s dítětem.¹¹¹

Po podkapitolách, v nichž pojednával o duši a těle, se zaměřuje na téma prarodičů. První téma se zaměřuje na jeden původ lidského pokolení. V tomto bodě se opírá o Písmo a zvláště o první kapitolu knihy Genesis. Uvádí proti tomu tři námitky. V první píše, že rozšíření lidstva z jednoho místa není možné. Za druhé Žák představuje tezi, jež tvrdí, že jeden pár nestačí na zalidnění země a třetí se týká různosti jazyků.¹¹² Poměrně jednoduše vysvětluje nadpřirozený stav člověka. Postupuje tak, že nejprve popisuje co je přirozené a nad to následně zařazuje nadpřirozené. Vysvětlení je přesné a logicky dobře odvozené. Vyplývá z něj, že nadpřirozený stav člověka znamená účast na životě daleko vyšším.¹¹³

Článek pojednávající o prarodičích, kteří obdrželi posvěcující milost, lze rozdělit na tři části. V první dokazuje, že Adam měl posvěcující milost a byl ve stavu nadpřirozeném. V tomto bodě se opírá především o srovnání Adam s Kristem. Jedná se zvláště o poměr mezi tím, jakou milost nám Kristus získal svým utrpením a jaký stav byl prvnímu člověku určen.¹¹⁴ Tento bod byl také místem sporu s pelagiány, ti totiž upírali milost prvnímu člověku.¹¹⁵ Za druhé se Žák ptá, kdy Adam obdržel posvěcující

¹⁰⁹Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 63.

¹¹⁰Srov. Tamtéž.

¹¹¹Srov. Tamtéž. s. 64nn.

¹¹²Srov. Tamtéž. s. 69.

¹¹³Srov. Tamtéž. s. 71nn.

¹¹⁴Srov. Tamtéž. s. 73.

¹¹⁵Srov. Tamtéž. s. 76.

milost. Opět vystávají dvě stanoviska, která jeden čas stála vedle sebe. Milost měl hned od stvoření, a za druhé se k ní měl časem připravit. Tu druhou jeden čas zastával i Tomáš Akvinský. Přesto bylo všeobecně přijato, že Adam byl v milosti posvěcující už při svém stvoření. Třetím tématem jsou božské ctnosti u Adama. Tyto jsou nám vlévány při křtu, a proto je třeba předpokládat, že i Adam v milosti posvěcující měl tyto ctnosti, aby mohl jít k nadpřirozenému cíli.¹¹⁶

Dar neporušitelnosti u prarodičů je další podkapitolou. Nezaměřuje se však hned od počátku na něj, ale nejdříve osvětluje dvojí žádostivost, a to vyšší a nižší. Obojí žádostivost měli, ale ta nižší byla řízena tou vyšší. Nebyl u nich tedy boj, jaký popisuje sv. Pavel, totiž těla proti duchu.¹¹⁷ V tomto tématu Žák pokládá otázku, jak Bůh dar neporušitelnosti prarodičům udělil. V tomto se odkazuje na Tomáše Akvinského, jež tvrdil, že neporušitelnost neplyne z milosti, ale je zvláštním darem. Milost však byla tím, proč jej Bůh prarodičům dal.¹¹⁸

I další podkapitola se týká prarodičů a zaměřuje se v ní na nesmrtelnost podle těla. Žák píše, že je zapotřebí rozlišovat nesmrtelnost svatých, tak jak tomu bude po zmrtvýchvstání a nesmrtelností Adamovou, před hříchem. Nesmrtelnost u Adama měla být v tom, že by jeho tělo došlo své oslavy bez odloučení od duše. V tom je právě rozdíl, svatí museli zemřít, čímž se oddělila duše od těla a čekají na vzkříšení těla. Adam, pokud by nezhřešil, by došel patření na Boha, bez výše uvedeného odloučení těla od duše.¹¹⁹

Další bod se týká vědomostí, a to hlavně přirozených a nadpřirozených pravd. Žák se ptá, jestli je měli vlité. Z důkazů, a to jak z Písma, tak z Otců a rozumu vyplývá, že Bůh dal prarodičům vlitou vědomost.¹²⁰ Poměrně obsáhle píše o stavu přirozenosti a některých bludech s tímto pojmem spjatými. Při popisování daného tématu poprvé v této páté knize odkazuje i na pravoslavné učení. Toto téma se snaží pomocí různých otázek dokázat a poté konstatuje, že stav čisté přirozenosti byl možný, ale v skutečnosti nikdy nebyl. Andělé i lidé byli povýšeni do stavu nadpřirozeného a jednou by měli účast na božím životě.¹²¹ Opětovně, a to již po několikáté, se v této knize objevuje zmínka o pelagianismu. Zde tvrdí, že lidé se rodí v stavu, v jakém byl Adam před hříchem. Dalším mylným učením v tomto bodě je jansenismus.

¹¹⁶ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 76nn.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž. s. 79.

¹¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 82.

¹¹⁹ Srov. Tamtéž. s. 82nn.

¹²⁰ Srov. Tamtéž. s. 85.

¹²¹ Srov. Tamtéž. s. 93.

Poté, co poměrně obsáhle pojednal o prarodičích před upadnutím do prvotního hříchu, následuje část, v níž se právě na tuto nauku zaměřuje. Začíná podkapitolou, která pojednává, v čem spočíval hřích. Rozděluje do třech odkazů. V prvním pojednává o tom, že Bůh připustil, aby byli prarodiče pokoušeni. Dále se zaměřuje na to, v čem spočívá jejich hřích. Tím byla neposlušnost a pýcha. Ještě v tomto bodě Žák píše, že se jednalo o hřích z rozumu a vůle, protože nižší žádosti byli ovládané právě vůlí a rozumem. Zdůrazňuje tak dobrovolnost jejich hříchu. Třetí bod je zaměřen na závažnost tohoto hříchu. Uvádí několik příkladů, vážnějších vin, ale z církevních otců dokazuje, proč byl jejich hřích vážnější než ty předchozí jmenované.

Vyjmenovává i následky. Těmi jsou ztráta milosti a mimopřirozených darů, neporušitelnosti, nesmrtelnosti a ráje. Dále uvádí, že se vinou ztráty nadpřirozených darů oslabil vůle a rozum.¹²² V pojednání o tomto tématu nezůstává jen u vlastního pojmu, ale uvádí, že hřích Adamův přešel na všechny lidi. Z počátku ale uvádí dva pojmy, a to dědičný hřích a první hřích. O prvním hříchu Žák píše jako o tom, který spáchal Adam. Lze ho také nazvat osobním hříchem Adama. Naproti tomu dědičný hřích je termín, kterým se označuje to, co jsme po Adamovi zdědili.¹²³

Při psaní o tom, jak se tento hřích dědí, se zaměřuje na důkazy z Písma. Z nich dokazuje, že první člověk svým osobním proviněním uvedl k odsouzení celé své potomstvo, viz **Ř 5, 12**. Následně ukazuje na křest, jako na jedinou záchranu od dědičného hříchu. I zde je opětovně zmíněn pelagianismus, a to v tom smyslu, že se současný člověk neliší v ničem od Adama před hříchem, odlišují je pouze osobní hříchy.¹²⁴

Dosti obsáhle se zastavuje také nad tématem, v čem hřích dědičný záleží. Postupuje poměrně systematicky, od nesprávného učení, přes to, co v čem záleží dědičný hřích. V nesprávném učení vypisuje výčet autorů vždy s tím, co o tomto tématu hlásali. Zařadil sem manicheje, jež tvrdily o duších žijících v jiném světě, ve kterém se měli dopustit hříchu a za trest byli spojeni s tělem. Dále zmiňuje Luthera a Kalvína, kteří tvrdili, že dědičný hřích záleží ve zděděné nezřízené žádostivosti, která po křtu zůstává, ale Bůh ji nepočítá za hřích. To jsou dva příklady nesprávných učení o dědičném hříchu, jež Žák uvádí. Ten tedy podle všeho záleží v nedostatku posvěcující milosti

¹²² Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 96-99.

¹²³ Srov. Tamtéž. s. 100.

¹²⁴ Srov. Tamtéž. s. 101-103.

a příčinou toho, že ta chybí je hřích Adamův.¹²⁵ Jaké jsou tedy následky pro celé lidské pokolení.

Celkem uvádí pět bodů, které člověk ztratil prvním hříchem. Za prvé, je to ztráta milosti. Žák píše, že Adam svou neposlušností byl zbaven milosti a tento důsledek jeho hříchu přešel na celé lidstvo. Ztráta milosti není trest za dědičný hřích, ale právě v tom záleží.¹²⁶ Za druhé je to ztráta neporušenosti. Tento bod charakterizuje tak, že jsme ztratili kontrolu nad svou žádostivostí a stáváme se tak otroky hříchu.¹²⁷ Třetím bodem je ztráta nesmrtnosti. S tím je úzce propojeno, že člověk podléhá nemocem, utrpení a smrti. Smrt však považuje Žák za nejzávažnější následek. Čtvrtým bodem je ztráta vlády nad přírodou a to zvláště zvířaty. Zde se odvolává opět na první kapitolu knihy Genesis. A pátým bodem je to, že jsme propadly do otroctví ďábla. O tomto píše jako o trestu, protože Adam a jeho pokolení byli ďáblem svedeni, proto se dostali pod jeho moc.¹²⁸

Vyjmenováním těchto bodů však tato podkapitola nekončí. Žák se zaměřuje na to, jak dědičný hřích ovlivnil svobodu vůle. Zde především osvětluje to, že po hříchu sice Adamovi svobodná vůle zůstala, ale je podrobována zkouškám uvolněnou žádostivostí. Na tomto místě opět uvádí odkaz na pravoslavné učení. Odkazuje na pravoslavného autora, kterým je Malinovskij. Ten vytýká katolické nauce to, že zeslabuje zhoubný vliv dědičného hříchu a uvádí i další autory. Nicméně jim oponuje a tvrdí, že pokud kdo má smělост vyčítat nějakou otázku katolické věrouce, měl by poctivě uvést, co a jak katolická víra učí.¹²⁹ Z toho co je napsáno, lze soudit, že dané citované autority nejsou plně seznámeny s učením katolické církve.

Na závěr této nauky se zaměřuje na děti, jež zemřely bez křtu. U tohoto tématu předkládá několik stanovisek, která vyvstala v průběhu dějin, ale nakonec se přiklání k učení o předpeklí,¹³⁰ neboli limbus pueorum. Na závěr pojednání o člověku, představuje několik poučení, plynoucích z nauky o dědičném hříchu. Žák píše v této podkapitole o několika bodech, které chce zdůraznit. Za prvé, že člověk nepřichází na svět zkažen, ale jen jeho přirozenost je poškozena. Za druhé odmítá, že by lidstvo mohlo dospět k svrchovanému rozvoji samo ze sebe. To nejde, protože rozum člověka je zatemněn a dobrá vůle k dobru oslabena. Dalším tématem, jež připomíná, je,

¹²⁵ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 105-109.

¹²⁶ Srov. Tamtéž. s. 117.

¹²⁷ Srov. Tamtéž.

¹²⁸ Srov. Tamtéž. s. 118.

¹²⁹ Srov. Tamtéž. s. 102-121.

¹³⁰ Srov. Tamtéž. s. 124.

že pokrok neodstraní veškerý nedostatek. Také odmítá jako příčinu zla soukromí majetek další možnosti různých narovnáání, u kterých připomíná, že mohou přinést ještě více zlého.¹³¹

3.3.2. Písmo v Žákově pojednání o člověku

Pokud se podíváme na to, jak používá Písmo v Antropologii, nenajdeme rozdíl od toho, jak je s ním pracováno výše v Kosmologii. Jediné, co je před vlastním rozbohem možné říci, že důkazy z Písma jsou lépe a systematictější zařazeny do textu. Opět se podívám na to, jak pracuje s úryvky ze Starého a Nového zákona, a předložím při rozboru příklady, kde níže vypsané citace použil. Jen v některých případech uvádí biblické citace, jindy jen odkazuje na kapitolu a verš dané knihy.

Co se týká Starého zákona, tak opět hojně odkazuje na první kapitoly knihy Genesis. Odkazy na ní najdeme jak u vlastního stvoření člověka, tak zvláště v podkapitolách, v nichž se věnuje prarodičům. „I řekl (Bůh): učiňme člověka k obrazu a podobě naší. Stvořil tedy Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu božímu ho, muže a ženu stvořil je.(Gn 1,26nn).“¹³² Dále poměrně se ve větším množství, objevují odkazy na mudroslovné knihy, zvláště na Moudrost a Sírachovce. Ty zvláště v pasážích, ve kterých se zaměřuje na lidskou duši. „Duchovnost duše hlásají výroky, které jí přiřítají poznání a svobodnou vůli (Ž 77,7; Př 2,10; 24,11; aj).“¹³³ V podkapitolách věnovaných dědičnému hříchu se cituje nejen z knih Mojžíšových, ale také z knihy Job (Jb 14,4).¹³⁴ Co se týká Žalmů, důkazy z této knihy se neuvádí tolik jako v Kosmologii, ale v podkapitole o Duši a těle cituje: Ž 83,3; 64,3; 77,39.¹³⁵

Pokud jde o odkazy na Nový zákon, tak poměrně hodně cituje list Římanům, a to převážně na stránkách, kde rozebírá Adamův hřích a jeho následky pro celé lidstvo. „Jako skrze jednoho člověka hřích přišel na svět a skrze hřích smrt, a (jako) tak na všechny lidi přišla smrt, poněvadž (v něm) všichni hřešili.“¹³⁶ Poměrně hojně se objevují i odkazy na 1. a 2. List do Korintu. Odkazy na ně jsou ve větší míře

¹³¹ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 125.

¹³² ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 44.

¹³³ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 57.

¹³⁴ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 101.

¹³⁵ Srov. Tamtéž. s. 51.

¹³⁶ ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 101.

uváděny, když píše o tom, že prarodiče obdrželi posvěcující milost. V důkazech z Písma se zaměřuje na náš vztah Krista k nám a dokládá to právě citacemi z Pavlových listů dále (**1K 1,30; 1K 15,45; 2K 4,16; 2K5,17;**).¹³⁷ Úryvky z evangelií tolik neuvádí. V textu najdeme odkazy jen na Matouše, Lukáše a Jana. V některých případech se jedná pouze o citaci jednoho verše **Mt 19,14;**¹³⁸ nebo **J 1,14.**¹³⁹

Seznam citovaných míst z Písma v Žákově pojednání o člověku

Ze Starého zákona

Gn 1,26nn; 1,27; 1,31; 2,7; 2,18. 21nn; 2,24; 3,3; 3,19; 6,12; 6,17; 9,2; 13,10; 15,15; 25,8; 35,29; 37,27;37,55; 42,38; 44,29; 46,26; 49,3; 49,7.

Ex 20,5.

Dt 5,26; 18,11; 24,16.

1Kr 28,8nn.

Jb 14,4.

Ž 64,3; 77,7; 77,39; 83,3; 118,20.

Př 2,10; 12,28; 14,32; 24,14.

Kaz 3,19; 3,21; 7,30; 12,7; 37,7nn.

Iz 26,9; 40,6; 44,9; 51,3; 58,7.

Pl 2,12.

Ez 18,2; 37,7; 47,12.

Da 3,86.

Tób 4,14; 8,8.

Mdr 2,23nn; 3,1; 5,16; 7,1; 9,15; 10,1.

Sír 6,37; 10,15; 17,1;17,5; 25,33; 33,10.

2Mak 6,26; 7,22; 12,43.

Z Nového zákona

Mt 10,28; 16,26;19,4nn.

L 1,46nn; 2,25; 10,27; 23,46; 24,39.

J; 1,14; 3,6nn; 8,44; 11,33; 12,27.

Sk 17,26; 20,10.

¹³⁷ Srov. ŽÁK František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 74.

¹³⁸ Srov. Tamtéž. s. 67.

¹³⁹ Srov. Tamtéž. s. 51.

Ř 1,17; 3,24;5, 12; 5,14nn; 6,4; 6,23; 7,14nn; 7,22nn; 8,1; 8,8nn; 9,11.
1K 1,30; 2,11; 2,14nn; 7, 34; 11,3nn; 11,7nn; 14,15; 15,21nn; 15,45.
2 K 4,4; 4,16; 5,1; 5,18; 7,1; 11,3; 12,7nn.
Ga 5,19nn.
Ef 4,23; 5,9nn; 5,22nn; 11,22.
Fp 3,21.
Ko 1,20.
1 Te 5,23.
1 Tm 2,11; 2,13; 6,16.
Žd 2,14; 4,12; 9,22; 11,13nn; 12,9; 13,17.
1Pt 3,19nn.
2Pt 1,4; 2,19.
1J 3,2.
Zj 12,9.

3.3.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o člověku

Mezi další prameny, které Žák používá v pojednání o člověku, patří odkazy na církevní otce. Podobně jako u částí, v nichž píše o stvoření obecně a vlastním stvoření světa, i na stránkách, kde se věnuje tématům zaměřeným na člověka, neodkazuje na díla jednotlivých autorů, ale pouze předkládá jejich důkazy, jež svědčí pro daný problém. Mezi nejčastěji zmiňované patří Augustin, ale to záleží na otázkách, jež probírá a pro něž hledá důkazy.

Jednotlivá témata se snaží podpořit, vždy konkrétními výroky od církevních otců. Uvedu několik příkladů. V podkapitole *O stvoření člověka* pojednává o tom, že Adam a Eva byli bezprostředně Bohem stvořeni. Důkazy uvádí od Ireneje, Řehoře z Nys. a Augustina.¹⁴⁰ Jinde, když Žák píše o duši a těle, cituje z Justina, Jana Damašského a jiných.¹⁴¹ V části hřích Adamův přešel na všechny lidi Žák, uvádí citát od Athanásia: „Všichni, kdož pocházejí od Adama, počati jsou v nepravostech, padvše odsouzením svého praotce.“ K tomu samému uvádí ještě odkaz na Ambrože: „Před narozením upadáme do hříchu, neboť v nepravosti jsme počati pro původ svůj (totiž pro původ

¹⁴⁰ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 47.

¹⁴¹ Srov. Tamtéž. s. 53.

z Adama).¹⁴² Poměrně často dokazuje nepravost nauky pelagianismu odkazy na církevní otce, zvláště na Augustina.

Seznam citovaných církevních otců v Žákově pojednání o člověku

Ambrož, Augustin, Athanasius, Basil, Cyprián, Cyril Alex., Cyril Jer., Ireneus, Jan z Damašku, Jan Zlat., Jeroným, Justin, Origenes, Řehoř Nazi., Řehoř z Nys., Lev Vel., Tatian, Tertulian.

3.3.4. Zhodnocení Žákova pojednání o člověku

Žákova pojednání o člověku, která tvoří třetí část páté knihy *O Bohu tvůrci*, je poměrně dosti obsáhle zpracovaná. Zahrnuje v ní veškerá důležitá témata a snaží se je srozumitelně vysvětlit. Přesto některé odborné výrazy by bylo lépe vynechat. Pro člověka, který nemá potřebné vzdělání, by v některých částech mohl být text příliš vědecké. Některé pasáže, zvláště o prarodičích by mohly být kratší. Naproti tomu pojednání o lidské duši a dědičném hříchu mohl více rozpracovat. Právě v nich mohl některé pojmy osvětlit a tím mohl lépe pomoci uchopit čtenáři dané téma. Opětovně u dvou podkapitol odkazuje na pravoslavné učení. K tomu je třeba dodat, že k pramenům od pravoslavných autorů přistupuje důsledně a neváhá je také podrobit kritice, pokud se mu zdá, že autor se nesnaží pochopit druhou stranu a rovnou určitou část nauky odsuzuje. Nevynechává ani látku, jež pojednává o dětech, které umírají, aniž byly pokřtěny. Zde je vidět, jak se snaží toto téma přiblížit a osvětlit. Velmi přínosný, i pro dnešní dobu, může být jeho závěrečné shrnutí o následcích dědičného hříchu.

3.4. O andělech

Čtvrtá a poslední částí v rámci páté knihy věnované tématu o Bohu tvůrci je část věnovaná andělům. Najdeme ji na stranách 126–150. Začíná podkapitolou o stvoření andělů a končí částí pojednávající o zavržených andělech. I u tohoto tématu začnu obsahovou stránkou dané části a pokračovat budu podle toho, jak jsem napsal v úvodu do této kapitoly.

¹⁴² Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 103.

3.4.1. Rozbor Žákova pojednání o andělech po obsahové stránce

Pojednání o andělech začíná Žák vlastním stvořením andělů. Tuto část začíná důkazy a citáty z církevních otců a následně se obrací na Písmo. K oběma hlavním pramenům se dostanu později v dalších bodech. Co z nich vyplývá? Žák píše o tom, že andělé jsou bytosti duchovní. Dále je zmiňuje jako služebníky Boha, jež jsou posíláni, aby pomáhali lidem dojít spásy a chránili je na všech jejich cestách. K tomuto tématu podrobněji v rozboru Písma. Dalším bodem v této podkapitole je přesvědčení o tom, že v existenci andělů věří lidstvo od pradávna. V tomto místě předkládá různé názory jak z židovského, tak z pohanského světa a snaží se dokázat víru v existenci andělů.¹⁴³ Jako poslední se v této části zabývá vlastním stvořením andělů.

Žák na základě uvedených citací píše o tom, že andělé a tzv. prahmota byli stvořeni zároveň. Druhá teze, kterou uvádí a k níž se přiklání je ta, že andělé byli stvořeni zároveň se světem hmotným, tedy náleží k tzv. druhému stvoření.¹⁴⁴ Pak se Žák zaměřuje na to, aby podal zprávu o bytosti andělů. Andělé jsou podle Žáka čirí duchové a jsou o sobě samostatnou osobou.¹⁴⁵ Dále se v stejné podkapitole zabývá jejich podstatou. Jelikož jsou to bytosti čistě duchovní, nemohou tak být „složené“ z částí, jako např. prvky či rostliny atd. Musejí tedy být jednoduší. Podobně jako lidská duše je nesmrtelná, tak to samé platí i pro anděly.¹⁴⁶

Jestliže se zaměříme na jejich rozum a svobodnou vůli, tak Žák píše o tom, že bez těchto vloh by duchovní bytost byla nemyslitelná. Zároveň však dodává, že na rozdíl od člověka, který nabývá poznatků smysly, andělé poznávají vše z podstaty duchovní, a tak je jejich inteligence větší než naše. Nejsou omezeni tělem. Jasně upozorňuje na jedno omezení. Boha andělé také nahlížejí omezeně, avšak mnohem dokonaleji než lidé.

Zastavit se je nutné i u svobodné vůle, pokud ji má člověk, který je nižší než andělé, je nezbytné, aby ji měli i oni. Svoboda ostatně plyne z rozumnosti, a pokud by svobodná vůle nenáležela k podstatě ducha, nemohl by ani Bůh být svoboden, ale v něm je plnost svobody.¹⁴⁷ Dále pokračuje počty a kůry andělů. Žák píše, že ani v Písmu není uvedeno kolik je andělů a jak jsou rozděleni do kůrů. Počet devět je číslo,

¹⁴³ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 127nn.

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž. s. 129.

¹⁴⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž. s. 132.

¹⁴⁷ Srov. Tamtéž. s. 133nn.

jež se objevuje v pátém století, ale jsou i jiné názory. Jsou to serafové, cherubové, trůny, panstva, mocnosti, síly, knížata, archandělé, andělé. V čem spočívá rozdíl mezi nimi? O tom předkládá několik tvrzení a příklání se k tezi Tomáše Akvinského. Podle něj jsou andělé rozděleni do kůrů podle své přirozené dokonalosti, a ta je nižší nebo vyšší.¹⁴⁸ Podobně jako každý člověk má svůj cíl, tak to mu musí být i u andělů.

O tomto tématu Žák píše v části o andělech a stavu nadpřirozeném. Také v rámci této podkapitoly rozebírá několik dílčích témat. Tím prvním je už výše zmíněný cíl každé bytosti. Čím je bytost vznešenější, tím vznešenější musí být její cíl.¹⁴⁹ Druhým bodem je, v jaké stavu byli andělé stvořeni. Podle Žákova byli andělé hned při svém stvoření obdařeni posvěcující milostí. Je to podobné jako u lidí, i ti byli stvořeni tak, že měli posvěcující milost, ale hříchem o tuto milost přišli.

Co tedy ztratili tzv. zlý andělé? Přišli o nadpřirozený stav. Žák popisuje, že po stvoření obdrželi všichni andělé nadpřirozené božské ctnosti, byli povoláni k patření na Boha a ten jim zjevil mnohá tajemství. Padlí andělé však s milostí ztratili nadpřirozené světlo a pozbyli božských ctností. Podle toho, co autor píše, tak život z milosti odpovídá poměrům, v nichž byl Adam před hříchem. Posledním tématem této podkapitoly je zamyšlení se nad tím, zda milost byla u všech andělů od počátku stejná. Svatost odpovídá přirozené dokonalosti jednotlivých andělů nebo kůrů. Zde se odkazuje na církevní otce. A o jejich učení opírá tuto svou tezi.¹⁵⁰

Poslední dvě části Angelologie jsou zaměřeny na samotné anděly. Nejprve pojednává o dobrých a následně o padlých. Dobré anděly popisuje jako ty, jež obstáli ve zkoušce, takže u nich zcela zmizela možnost hřešit. Dále poznamenává, že všechna jejich snaha směřuje k Boží oslavě. Zde nacházíme důvod, proč se dozvídáme o jejich působení mezi lidmi. Pomáhají v díle spásy, jak o tom svědčí Písmo.¹⁵¹ V této části také Žák píše o andělech strážných. Předkládá nauku, která je všeobecně v církvi přijímána, že každý člověk má svého anděla strážce. Toto tvrzení opírá jak o písmo, tak o církevní otce.¹⁵²

Poslední podkapitolou v tomto větším tematickém celku je část o padlých andělech. V něm Žák píše o andělech, kteří byli po hříchu navěky zavrženi. I zde uvádí srovnání s člověkem. Lidé i andělé byli stvořeni jako dobří. Pokračuje tím, že se na základě

¹⁴⁸ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 136nn.

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž. s. 137.

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž. s. 138nn.

¹⁵¹ Srov. Tamtéž. s. 140.

¹⁵² Srov. Tamtéž. s. 141.

Písma a církevních otců dokazuje, že část z nich zneužila své dokonalosti a odpadli od nejvyššího dobra.¹⁵³

Ještě jedna otázka z textu jasně zaznívá. Člověk i někteří andělé zhřešili, liší se jejich vina? Žák jejich vinu rozlišuje. U lidí se jedná o hřích celku v jednom, jde o to, že naše vina záleží v nedostatku povinné milosti. U andělů se jedná o hřích osobní, byl to skutek, tedy hřích aktuální.¹⁵⁴ Posledním tématem je vliv d'ábla a zlých andělů na člověka. Píše o pokušení a o tom, že někdy zlý dostává moc nad lidským tělem. V tomto bodě rozepisuje tři typy posedlostí. Úplně nakonec se zmiňuje o čarodějství, které odsuzuje jak Starý zákon, tak církevní otcové.¹⁵⁵

3.4.2. Písmo v Žákově pojednání o andělech

V této části, v níž píše o andělech. Žák používá důkazy z Písma proti oběma předcházejícím pojednáním více. V každé podkapitole uvádí velké množství odkazů a příkladů, z nichž následně dokazuje daný problém. Pokud se týká toho, jak Písmo používá, tak oproti Antropologii se citace objevují v průběhu celého pojednání a pro důkazy z písma není vyčleněna jen určitá část té podkapitoly, jak tomu bylo většinou u Antropologie. Ve srovnání s předchozími tématy, v této části cituje poměrně více z Písma a také z více knih.

Pokud se podíváme na Starý zákon, tak nejvíce se odkazuje na knihu Žalmů. Jedná se zvláště o pasáže, v nichž píše o chvále, kterou před Boží tváří vzdávají andělé.¹⁵⁶ Poměrně často cituje knihy Mojžíšovy a to Genesis, Exodus, Levitikus a Deuteronomium. Z těch čerpá, pokud píše jak o stvoření andělů, tak o jejich vlastních úkolech a jejich určení. V těch samých místech uvádí také odkazy na knihu Tobiáš. Pokud se týká tématu rozdělení andělů na dobré a zlé, tak uvádí v těchto důkazech příslušné pasáže z písma.

V podkapitole o dobrých andělech uvádí hojné odkazy, které podporují jeho tezi, že tito duchové jsou posláni k lidem, aby jim pomáhali dojít spásy.¹⁵⁷ Z různých úryvků, zvláště z proroků a knih Mojžíšových přebírá důkazy o kůrech andělských.¹⁵⁸ Naproti

¹⁵³ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 144.

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž. s. 145.

¹⁵⁵ Srov. Tamtéž. s. 147–150.

¹⁵⁶ Srov. Tamtéž. s. 127.

¹⁵⁷ Srov. Tamtéž. s. 141.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž. s. 136.

tomu u těch zavržených zase z Písma dokazuje, že spíše lidstvo svádí od cesty k Bohu. Vyhledává v Písmu zvlášť pro ďábla různá jména a ty následně osvětluje.¹⁵⁹

Co se týká odkazů na Nový zákon lze říci, že je to velmi podobné, jako ve výše uvedené pasáži pojednávající o Starém zákoně. Poměrně hojně cituje z evangelií a zvláště z nich vybírá úryvky podle podkapitoly a tématu, o němž píše. Velmi dobře je to vidět v pojednání o posedlosti. Zde vypisuje právě místa z evangelií, která tuto látku podpoří.¹⁶⁰ Poměrně ve velkém množství se objevují odkazy na Skutky apoštolské a na knihu Zjevení, z níž dokazuje nejen velké množství andělů **Zj 5,11**, ale zvláště právě v této knize nachází a vysvětluje ďáblovu jméno a jeho působení.¹⁶¹ Co se týká ostatních knih, zvlášť Pavlových listů, tak z nich bere důkazy jak pro kůry andělské, tak pro témata spojená s pádem a zavržením andělů.

Seznam citovaných míst z Písma v Žákově pojednání o andělech

Ze Starého zákona

Gn 3,1; 3,24; 6,2; 16,7nn; 19,1; 22,11; 24,40; 28,12; 48,16.

Ex 23,29; 25,18; 32,1nn; 33,2.

Lv 16,10; 17,7; 20,16; 20,27.

Dt 18,10nn; 32,2; 32,17; 33,2.

Joz 5,14.

2S 14,20; 24,16.

1Kr 6,23nn; 8,39; 22,19.

2Kr 1,2; 19,35.

1Pa 21,16; 28,9.

Jb 1,6; 2,7; 38,7; 25,3.

Ž 7,10; 17,11; 20,11; 33,8; 67,18; 77,49; 90,11nn; 96,7; 102,20; 103,4; 105,37.

Př 17,11.

Iz 6,3; 6,6; 14,12nn; 41,32; 46,9nn.

Jr 17,10.

Ez 1,12nn; 10,3; 20,9nn; 21,21; 28,1nn.

Da 3,49nn; 6,22; 7,10; 8,16; 9,21nn; 10,5nn; 12,1; 14,33nn.

Za 1,9nn; 2,3nn.

Tób 3,8; 4,14; 6,8; 6,14; 8,1nn; 10,11; 12; 12,15.

¹⁵⁹ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 145.

¹⁶⁰ Srov. Tamtéž. s. 148.

¹⁶¹ Srov. Tamtéž. s. 145.

Júd 9; 13,3.

Mdr 1,6.

Sír 10,15.

2Mak 3,25; 10,29.

Z Nového zákona

Mt 1,20; 2,13; 4,11; 8,16; 8,31; 9,4; 10,1; 10,25; 12,22; 16,27; 17,14; 18,10; 22,30;
24,11; 24,24; 24,36; 25,14; 26,53; 28,2nn.

Mk 5,9; 8,38; 13,23.

L 1,11nn; 2,9; 2,13; 4,33; 6,18; 8,12; 9,28; 10,17; 10,20; 11,26; 13,28; 15,7nn; 21,36;
22,31; 41,8nn.

J 1,48nn; 2,24; 8,44.

Sk 1,11; 1,24; 5,16; 5,19; 7,2; 8,7; 10,3nn; 12,7; 16,9; 16,16nn; 18,21; 19,19; 12.20nn;
22,31.

1K 2,11; 10,20; 13,1; 14,24nn.

2K 4,4; 11,14; 6,15.

Ga 1,8; 4,14.

Ef 1,21; 6,12.

Ko 1,16.

1Te 4,15; 5,5.

1Tm 3,6.

Žd 1,14; 4,12; 12,22.

Jk 2,19; 4,7.

1Pt 1,12; 3,22; 5,8.

2Pt 2,4; 2,11; 2,19.

1J 1,7; 2,9; 3,8.

Ju 6;8nn.

Zj 1,4nn; 5,11; 7,11; 8,1nn; 12,3nn; 12,7; 12,12; 16,1; 20,1.

3.4.3. Církevní otcové v Žákově pojednání o andělech

Při pohledu na text, jenž pojednává o andělech, a jeho srovnání s předchozími dvěma částmi páté knihy, Žák používá citace od níže vypsanych autorů jako potvrzení

tezí, jenž předkládá. Opět najdeme v textu jen krátkou myšlenku a k ní přiřazeného autora, od něhož je převzata. Mezi nejčastěji zmiňované patří Jan Zlatoústý. Citacemi od něj dokazuje, co je myšleno v **Gn 1,1**. Slovo nebe u Jana Zlatoústého nemůže znamenat to, že Mojžíš takto dal lidu zprávu o vyšších bytostech, protože by je lid mohl uctívat jako bohy.¹⁶² Dále pomocí citátů od něj dokazuje, jaký je rozdíl mezi hříchem andělů a Adama. Rozdíl je v tom, že Adam byl k hříchu sveden, zatímco oni zhřešili dobrovolně.¹⁶³ Dále se objevují odkazy na Augustina a další. Citáty od nich jsou uváděny volně a mnohdy Žák předkládá jen jednu tezi a k ní několik autorů, kteří danou myšlenku podporovali.

Seznam církevních otců citovaných v Žákově pojednání o andělech

Ambrož, Augustin, Bazil, Cyril Alex., Cyril Jer., Epifanius, Eusebius Ceasarejský, Dionysius, Ireneus, Jan Damašský, Jan Zlat., Justin, Klement Alex., Lev Vel., Origenes, Řehoř Naz., Řehoř Vel., Theodoret.

3.4.4. Zhodnocení Žákova pojednání o andělech

V rámci V. knihy pojednávající *O Bohu tvůrci* se jedná o nejkratší část, která se zabývá pouze úzkým okruhem látky, a to tématy od stvoření andělů přes stav až po rozdělení na dobré a zlé. Celkem přehledně vypisuje danou nauku, ale přesto této části chybí určitá preciznost, s jakou přistoupil k Antropologii. Při předkládání tezí a důkazů se opět nedrží jednotné linie. Chvilí se odkazuje na Písmo, následně na církevní otce nebo oboje propojuje.

3.5. Srovnání Žákovy *Soustavné katolické věrouky* s vybranými autory

V poslední podkapitole této práce se zaměřím na srovnání Žákovy páté knihy, jež pojednává *O Bohu tvůrci* se soudobými autory. Nejprve velmi krátce představím tři

¹⁶² Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 126.

¹⁶³ Srov. Tamtéž. s. 146.

autory, s jejichž díly budu Žákovo pojednání srovnávat. Jedná se o Richarda Špačka, Jana Valeriána Jirsíka a Josefa Pospíšila. Poté představím jejich dogmatická díla a srovnám je s Žákovou dogmatikou. Při srovnávání dogmatických děl jako celku se zaměřím na styl a na to, jak jsou za sebou řazené jednotlivé traktáty, popřípadě jestli daný autor oproti jiným nějaký nevynechává. Poslední části pak porovnam jednotlivé knihy, nebo kapitoly, ve kterých autoři píšou o Bohu tvůrci a porovnam je s pátou knihou Žákovy *Soustavné katolické věrouky*, ve které o tomto tématu píše. U tohoto srovnání se budu snažit vyzdvihnout, na co jednotliví autoři kladou důraz a jak řadí danou látku za sebou.

3.5.1. Životopisy Špačka, Jirsíka, Pospíšila

V tomto bodě krátce představím tři výše zmíněné autory. Jejich životopisné údaje budu čerpat z knihy profesora Ctirada Václava Pospíšila *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–1900*. První krátce představím životní příběh Richarda Špačka.

Richard Špaček se narodil 23. listopadu 1864 v Laškově na Prostějovsku. Od roku 1875 do roku 1883 studoval na Slovanském gymnáziu v Olomouci a následně poté vstoupil do semináře. Kněžské svěcení přijal 5. července 1887. Jeho prvním působištěm byl Potštát u Hranic a dále působil jako kaplan u sv. Michaela v Olomouci. Mezi léty 1903 až 1912 byl řádným profesorem na Slovanském gymnáziu v Olomouci, tedy na tom samém ústavu, který sám absolvoval. Roku 1893 získal doktorát z teologie a o tři roky později dosáhl habilitace v biblických vědách, přesněji se zaměřením na Nový zákon. Roku 1903 byl habilitován v oboru katolické dogmatiky a ten samý rok byl jmenován profesorem věrouky na teologické fakultě v Olomouci. V letech 1911–1912, 1917–1918, 1922–1923 byl zvolen děkanem této fakulty. V roce 1918 byl pověřen, aby vedl místní organizaci Červeného kříže. Zemřel 23. září 1925 v Olomouci.¹⁶⁴

Jan Valerián Jirsík sice není v pravém slova smyslu autor, který působil v době, kdy napsali svá díla Richard Špaček, František Žák a Josef Pospíšil. Přesto si myslím, že je vhodné srovnat jeho dílo s dogmatikami, jež napsali tři výše zmínění autoři. Nejspíše

¹⁶⁴ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. V. *Různé podoby*, s. 323nn.

se narodil 19. června 1798. Gymnázium začal studovat v Havlíčkově Brodě. V té době se město jmenovalo Německý Brod. Dále pokračoval v Hradci Králové a gymnázium nakonec absolvoval v Litomyšli. V roce 1816 nastoupil na pražskou bohosloveckou fakultu a 28. prosince 1820 byl vysvěcen na kněze. Jeho první působiště bylo ve Vítkově u Mělníka, následovala Roudnice a Mínice u Kralup. V roce 1850–1851 byl navržen na českobudějovického biskupa. Biskupské svěcení přijal 19. října 1851. V šedesátých letech Jirsík dokonce zasedal v zemském sněmu, jako poslanec. Zemřel 17. února 1883.¹⁶⁵

Josef Pospíšil se narodil 7. května 1845 v Oslavičce u Velkého Meziříčí. V roce 1866 absolvoval s vynikajícím prospěchem gymnázium v Brně. V tentýž rok vstoupil do brněnského kněžského semináře a 14. září 1870 přijal kněžské svěcení. Mezi roky 1874–1895 přednášel katolickou dogmatiku a fundamentální teologii v Brně. Od roku 1885 až do roku 1894 byl rektorem brněnského semináře. Se vznikem české univerzity v Praze začal v roce 1882 přednášet filozofii v mateřském jazyce. Zemřel 18. prosince 1926 v Brně.¹⁶⁶

3.5.2. Srovnání dogmatik Špačka, Jirsíka, Pospíšila s Žákovým dílem

Žákovu *Soustavnou katolickou věrouku* jsem popsal v druhé kapitole. V této části třetí kapitoly porovnáám jeho dílo s díly výše zmíněných autorů. Nejprve krátce představím jednotlivá díla a následně je porovnáám. Důraz budu klást na to, jak řadí danou nauku v celém díle za sebou. Zaměřím se také na to, jestli nějakou látku oproti Žákovi vynechávají, nebo naopak jestli nějaké téma přidali.

Richard Špaček napsal *Katolickou věrouku*, jež byla vydána mezi roky 1920–1930. Celkem se toto dílo skládá ze tří knih. Jako první vyšel v roce 1920–1922 díl třetí, ve kterém Špaček pojednává o milostech, o svátostech a o dokonání.¹⁶⁷ Jako druhý vyšel v roce 1926, tedy po Špačkově smrti, díl první. V tom pojednává o Bohu jediném a o Bohu trojjediném.¹⁶⁸ Poslední vyšel až v roce 1930 díl druhý, v němž Špaček pojednává o stvoření a o Bohu vykupiteli.¹⁶⁹ Jan Valerián Jirsík napsal *Populární dogmatiku*. Jedná se o dílo napsané v jednom svazku. Poprvé bylo vydáno v roce

¹⁶⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. V. *Různé podoby*, s. 173–183.

¹⁶⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad. V. *Různé podoby*, s. 298–303.

¹⁶⁷ ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* III. díl. Praha: V. Kotrba, 1920, 526 s.

¹⁶⁸ ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* I. díl. Praha: V. Kotrba, 1926, 212 s.

¹⁶⁹ ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* II. díl. Praha: V. Kotrba, 1930, 315 s.

1841.¹⁷⁰ Josef Pospíšil napsal *Katolickou věrouku*. Jeho věrouka je složená ze čtyř dílů. Jako první vyšel v roce 1922 čtvrtý díl, který je ještě rozdělen na dva svazky. V obou píše o Bohu vtěleném.¹⁷¹ O rok později vyšli první a druhý díl. V tom prvním se zabývá pojednáním o Bohu jednom podle přirozenosti¹⁷² a ve druhém o Bohu trojjediném podle osobnosti.¹⁷³ V ten samý rok, tedy 1923, vyšel i díl třetí, který je zaměřen na pojednání o Bohu stvořiteli.¹⁷⁴

Jak dílo od Žáka, tak i od výše uvedených autorů jsou psána v manuálu. Je zapotřebí také přihlídnout k tomu pro koho autor věrouku napsal, protože od toho se bude odvíjet i styl jakým je dílo psané. Špaček napsal toto dílo pro studenty bohosloví a kněze. Jedná se tedy o vědeckou příručku.¹⁷⁵ Ta je v rámci možností stručná a přesná. Tři díly jsou rozčleněny do sedmy knih, jež jsou rozděleny na jednotlivé paragrafy. Naproti tomu Jirsík, Pospíšil i Žák napsali své věrouky pro lid. Jirsík i Pospíšil člení jednotlivá pojednání na paragrafy a jejich pojednání mají stylem velmi blízko ke klasickému manuálu, to znamená, že předkládají určitou otázku a na ní poté odpovídají. Žák své dílo člení na podkapitoly a v těch vždy píše v souvislém textu o daném problému. Pokud budeme hledat v jednotlivých věroukách úvod do celého díla, nalezneme ho u Špačka a u Pospíšila. Žák ani Jirsík vlastní úvod do celého díla nemají. Při srovnání těchto čtyř dogmatik je také třeba si všimnout, že Špaček je nejpreciznější, uvádí literaturu, ze které čerpá a vlastní text je opatřen poznámkami pod čarou. Je to tak proto, že jeho dílo je určeno jako učební pomůcka pro studenty bohosloví. Také Pospíšil ve vlastním textu používá poznámkový aparát, ale ani on neodkazuje na literaturu, ze které čerpal. Podobně jako u předchozího autora, i on svou dogmatiku napsal pro kněze a studenty bohosloví. Dogmatiky dvou dalších autorů jsou spíše určené pro laiky. Z tohoto důvodu také proto nenalezneme jak Žáka, tak i u Jirsíka poznámkový aparát. Kromě Jirsíka mají ostatní autoři v každém díle své věrouky věcný rejstřík.

Strukturu Žákova díla jsem popsal v druhé kapitole. Pokud toto dílo, srovnám s Jirsíkovým dílem z hlediska struktury a zařazení jednotlivých pojednání, nenašel jsem moc rozdílů. Oba začínají obecným pojednáním o víře. Jirsík v něm skutečně píše pouze

¹⁷⁰ VALERIÁN, Jirsík, Jan. *Populární dogmatika*. Praha: B. Stýbl, 1875. s. 511.

¹⁷¹ POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* IV. díl a-b. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1922, 778 s.

¹⁷² POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* I. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1923, 530 s.

¹⁷³ POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* II. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1924, 282 s.

¹⁷⁴ POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* III. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1923, 725 s.

¹⁷⁵ Srov. ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* I., s. 3.

o náboženství a pravé víře obecně, zatímco Žák se více v tomto úvodu zaměřuje na fundamentálně teologické pojednání o Ježíši Kristu. U obou následuje poté pojednání o církvi a pak oba zařazují pojednání o Písmu, prameni teologického bádání. Žák tuto třetí knihu zaměřuje jen na Písmo.¹⁷⁶ Jirsík se zaměřuje nejen na něj, vysvětluje v této kapitole nejen Písmo, ale i téma, ve kterém rozebírá, co katolická církev o svém díle učí.¹⁷⁷ Tyto první tři témata Špaček ani Pospíšil ve svých věroukách neuvádí. Všichni čtyři autoři následně zařazují vlastní pojednání o Bohu. Žák a Jirsík spojují v jednu část o Bohu jednom a o Bohu v Trojici. Naproti tomu Špaček i Pospíšil věnují každému z témat samostatnou knihu. Poté je ve všech věroukách zařazena část o Bohu stvořiteli, po níž následuje pojednání o Bohu vykupiteli. Kromě Jirsíka do této knihy ostatní tři autoři zasazují mariologii a Pospíšil navíc pojednání o sv. Josefu. Pospíšil touto knihou uzavírá svojí věrouku a další traktáty vyskytující se u ostatních autorů už u něj nenajdeme. Jirsík následně zařazuje další část, která je věnovaná Bohu posvětiteli. V ní píše o třetí Boží osobě a o učení církve o milosti Boží.¹⁷⁸ Žák i Špaček po knize, ve které píšou o Bohu vykupiteli, zařazují část o milosti. Žák, Jirsík i Špaček po této knize zařazují část o svátostech. Ta je ve všech dílech rozdělena na dvě části. Za první o svátostech obecně a za druhé o jednotlivých svátostech konkrétně. Na konec každé z věrouk zařazují knihu, ve které píšou o posledních věcech člověka.

3.5.3. Srovnání Žákova pojednání O Bohu tvůrci s ostatními autory.

V tomto bodě srovnám Žákovu pátou knihu, v níž píše o Bohu stvořiteli, s traktáty výše uvedených autorů. Nejprve se podívám na to, na jakém místě v rámci své dogmatiky uvádějí toto téma. Následně porovnáím, jak za sebou jednotlivě řadí podkapitoly, popřípadě paragrafy a jako poslední se budu snažit vyzdvihnout, co daný autor zdůrazňuje za témata. Všichni autoři, jejichž díla v tomto bodě porovnáím, řadí téma o Bohu stvořiteli za traktát nebo traktáty pojednávající o Bohu jednom a Bohu trojjediném. Žák ho má zařazený jako pátou knihu,¹⁷⁹ Špaček jako čtvrtou,¹⁸⁰ Jirsík jako

¹⁷⁶ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid I.*, s. 304–392.

¹⁷⁷ Srov. VALERIÁN, Jirsík, Jan. *Populární dogmatika*, s. 86–99.

¹⁷⁸ Srov. VALERIÁN, Jirsík, Jan. *Populární dogmatika*, s. 264–288.

¹⁷⁹ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 1–150.

¹⁸⁰ Srov. ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka II.*, s. 3–142.

čtvrtou¹⁸¹ a Pospíšil má tématu o Bohu stvořiteli věnovanou celou třetí knihu své dogmatiky.¹⁸²

Všichni autoři začínají traktát O Bohu tvůrci, částí o stvoření obecně. Jirsík má tomuto tématu věnované jen čtyři paragrafy, v nichž se rozepisuje o tom, že Bůh učinil svět a věci, které jsou v něm, Bůh stvořil svět z ničeho, vše co Bůh tvoří je dobré a jako poslední představuje cíl a účel stvoření světa. Tato témata najdeme zpracovaná jak u Žáka, tak i u dalších dvou autorů. Navíc se popisují bludy, které neodpovídají křesťanskému učení. Příkladem je monismus nebo panteismus. Pospíšil toto téma řadí až poté, co vysvětluje vlastní stvoření světa, zatímco Žák a Špaček o tomto pojednávají na začátku problematiky. Další téma, jež u Jirsíka nenajdeme, je časnost světa. Po tomto obecném úvodu Žák píše o vlastním stvoření světa, rozepisuje se o šestidenní a biblickém dni.¹⁸³ Jirsík popisuje jen vlastní stvoření světa, zatímco Špaček o tomto tématu vůbec nepojednává. Pospíšil se tomuto tématu, jako všem předchozím poměrně podrobně věnuje a navíc přidává témata o nerovném rozdělení statků pozemských, a o zlu mravním a fyzickém.¹⁸⁴

Žák sice pojednání o andělech zařazuje až na konec páté knihy, ale u ostatních autorů je nalezneme hned za částí, v níž píše o stvoření. Pokud srovnáme všechna čtyři pojednání o andělech, nenajdeme po obsahové stránce žádný velký rozdíl. Všichni autoři postupují od toho, kdo jsou to andělé, přes jejich rozdělení a počet. Následuje popis pádu andělů a jejich rozdělení na dobré a zlé. Jen u Pospíšila jsou jednotlivá témata více do podrobnosti rozepsána, ale u něj je třeba vzít v úvahu, že traktát o Bohu stvořiteli je samostatnou třetí knihou jeho *Katolické věrouky*.

Stvoření člověka a další témata s ním spojená Žák řadí hned za podkapitoly, v nichž píše o stvoření světa. Ostatní je řadí na konec knih, ve kterých píše o Bohu tvůrci. Všichni výše zmínění autoři začínají vlastním stvořením člověka. Dále u všech mimo Špačka následuje paragrafy, v případě Žáka podkapitoly, v nichž je rozebírána látka o lidském těle a duši. Až poté se pak zaměřují na jednotný původ celého lidstva. Špaček pořadí těchto dvou částí prohazuje. Následně se všichni v pojednání o člověku zabývají stavem přirozenosti. Poté se zaměřují na pád prvních lidí a nauku o dědičném hříchu. Jirsíkovo pojednání je nejkratší, ale na konci na zařazený paragraf o Marii počaté

¹⁸¹ Srov. VALERIÁN, Jirsík, Jan. *Populární dogmatik*, s. 148–191.

¹⁸² Srov. POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka III.*, s. 1–696.

¹⁸³ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 35–44.

¹⁸⁴ Srov. POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka III.*, s. 206–221.

bez poskvrny prvotního hříchu. Zbývající autoři tuto látku více rozepisují. Ostatní kromě Jirsíka také popisují následky dědičného hříchu. V tomto bodě se Žák i Špaček také zabývají tím, co se stane s dětmi, které umírají, aniž by byli pokřtěni.¹⁸⁵ Žák poté ještě poté upozorňuje na několik poučení plynoucích z dědičného hříchu.¹⁸⁶ Pospíšil a Jirsík mají na konec traktátu o Bohu stvořiteli zařazený doslov.

Úplně nakonec se podívám, jaká témata v rámci samotného traktátu o Bohu stvořiteli jednotliví autoři upřednostňují. U Jirsíka nenalezneme žádné téma, které by více rozpracovával. Předkládá jasně a stručně celou nauku o Bohu stvořiteli. Samotný traktát není rozsáhlý, také protože jeho *Populární dogmatika* je obsažena v jedné knize. Špaček více rozpracovává druhý oddíl, v němž pojednává o lidech. V rámci něj jsou poměrně podrobně rozpracovaná témata o lidské duši a následcích dědičného hříchu. Žák v tom samém traktátu podrobně rozpracovává téma samotného stvoření světa, zvláště šestidenní a biblický den. V podkapitolách, v nichž rozebírá stvoření člověka, se více zaměřuje na prarodiče. Nakonec poměrně jasně vykládá nauku o pádu prvních lidí. Pospíšil se také podrobně zaměřuje na šestidenní. U tohoto tématu podrobně předkládá teorie o výkladu této první kapitoly knihy Genesis¹⁸⁷ a také hned následně píše o evolucionismu.¹⁸⁸ Naproti ostatním autorům se více rozepisuje o andělech, v rámci celé knihy pojednávající o Bohu tvůrci, zaujímám toto téma výrazné místo. Téma lidské duše rozpracovává také podrobněji a podobně jako Žák a Špaček více píše o dědičném hříchu.

¹⁸⁵ Srov. ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka II.*, s. 140–141.

¹⁸⁶ Srov. ŽÁK, František. *Soustavná věrouka pro lid II.*, s. 124–126.

¹⁸⁷ Srov. POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka III.*, s. 124–149.

¹⁸⁸ Srov. POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka III.*, s. 149–156.

Závěr

Na předchozích stránkách jsem představil život a dílo Františka Žáka. Dále jsem rozebral a poté porovnal se soudobými autory jeho *Soustavnou katolickou věrouku* a zvláště jsem se zaměřil na pátou knihu jeho díla, která pojednává o Bohu tvůrci. Při sestavování životopisu Františka Žáka jsem se pokusil sehnat primární prameny, ze kterých čerpal P. Bruno Pitrun. V jezuitské knihovně, na kterou jsem se zaměřil, jsem v Žákově složce našel právě životopis, který napsal výše zmíněný autor. Ten tam byl v několikerém vydání, ne vždy úplném. Přesto v ní byl alespoň odkaz na prameny, z nichž Pitrun čerpal.

Pokud se tedy podívám na celý Žákův životní příběh, je třeba konstatovat několik věcí. Za prvé to byl velmi činný kněz a také spisovatel. Během svého kněžského působení, buď jako diecézní kněz a později jako jezuita se vždy snažil porozumět lidem, ke kterým byl poslán. Zvláště je to poznat j jeho vzpomínek na misie na Slovensku, kterých se zúčastnil během svého pobytu nejprve v noviciátu a později, když studoval filozofii v Bratislavě. Dále je zapotřebí se zmínit jeho cesty po Evropě, zvláště do carského Ruska. Během nich se nejen snažil načerpat poznatky o dané kultuře, ale i sháněl odbornou teologickou literaturu. Z ní také později čerpal při psaní nejen teologických děl. Tyto cesty tedy nebyly pro něj pouhým odpočinkem, snažil se z nich mnohé načerpat a to poté předával v článcích, jež psal do různých periodik. Dále se také hojně zabýval církevní hudbou. Záleželo mu na tom, aby byla skutečně kvalitní a aby se i věřící sami zapojovali do zpěvu během liturgie. Co nemůžu na závěr zapomenout zmínit je, že byl spoluzakladatelem mariánského časopisu *Ve službách královny*. Žák byl tedy člověk velmi činný a také vzdělaný, kterému nebyli lhostejné životy lidí, jež měl v duchovní správě.

Jak už jsem napsal, Žák byl velmi činný i po literární stránce. Jeho dílo je poměrně rozsáhlé a zahrnuje velké množství oblastí, jimiž se autor zabýval. V jeho pracích nalezneme díla dogmatická, homiletická, ale i básnické sbírky a texty k náboženským písním. Poměrně široký je také jeho soubor článků napsaných pro různá periodika. Zvláště mezi nimi najdeme hodně článků napsaných o pravoslavném Rusku a problematice s tímto tématem spojenou.

Mezi roky 1915 a 1928 vyšla jeho *Soustavná katolická věrouka pro lid*. Jedná se o dílo, které pojednává o jednotlivých pravdách víry. Je složené ze čtyř knih, v nichž

se postupně věnuje otázkám jak obecné, tak speciální věrouky. Tento Žákův dogmatický spis je napsaný sice v době Novotomismu, ale není to manuál v pravém slova smyslu. Celý text je rozčleněn do jednotlivých podkapitol, v nichž se v souvislém textu rozepisuje o jednotlivých otázkách. Při srovnávání s díly soudobých autorů, mezi něž patřil Richard Špaček, Josef Pospíšil a nepřímo i dříve narozený Jan Valerián Jirsík, zjistíme, že se Žák ve své dogmatice snažil pokrýt celou katolickou věrouku. Žák napsal svou věrouku pro lid, naproti tomu jak Špačkova, tak Pospíšilova věrouka jsou určeny jako učební pomůcky pro bohoslovce a kněze. Díla těchto dvou autorů jsou napsána v klasickém manuálu, to znamená, že jsou rozčleněna na jednotlivé paragrafy a věty. Jirsíkova dogmatika je o něco starší než výše zmíněná díla. Je také rozčleněná na jednotlivé paragrafy, ale z jejího názvu a stylu psaní napovídá, že je určena spíše pro lid, než jako učební pomůcka pro studenty bohosloví. Pokud tedy srovnáme dogmatiky jako celek. Žákova mi připadá pro lid poměrně náročná, a pro studenty teologie nesplňuje potřebné náležitosti jako učební pomůcka. Jak je tomu u manuálu běžné, i v Žákově díle jsou jednotlivé traktáty od sebe oddělené.

Pokud se podívám na vlastní část díla *Soustavné katolické věrouky*, tedy pátou knihu pojednávající o Bohu tvůrci, je třeba konstatovat, že Žák se drží svého záměru, jak ho nastínil v prvním díle této věrouky. Skutečně rozděluje podkapitoly pojednávající o stvoření obecně, o vlastním stvoření, o člověku a o andělech. První dvě témata jsou poměrně dobře rozpracovaná a autor v nich postupuje logicky od obecného stvoření až k vlastnímu stvoření světa. Co je potřeba na této části ocenit je poměrně podrobný rozbor vlastního stvoření. Velmi dobře také píše o biblickém dni. Co se týká podkapitol, v nichž píše o člověku, i zde vyzdvihuje několik témat. Je to téma těla a lidské duše, prarodičů a více také rozebírá následky dědičného hříchu. Téma andělů má umístěné až na konec páté knihy pojednávající o Bohu tvůrci. V této části postupuje od stvoření andělů až k jejich pádu, přičemž větší důraz klade na samotný pád, rozdělení andělů a jejich vliv na lidstvo jako takové.

Písmo a církevní otcové patří mezi základní prameny, které Žák používá při psaní nejen celé dogmatiky, ale i páté knihy, již se zabývá celá třetí kapitola diplomové práce. Písmo v naprosté většině případů používá k tomu, aby dokázal nějakou tezi, nebo jen potvrdil danou výpověď o tom či onom problému. Pokud se podívám na výskyt citací z Písma, tak nejvíce ho cituje v podkapitolách, ve kterých píše o andělech. Právě v této nejkratší části, se objevuje nejvíce odkazů na Písmo. U církevních otců vždy uvede myšlenku k danému problému a jméno autora, neuvádí už však dílo, z něhož danou

myšlenku přebíral. Co se týká rozložení jednotlivých argumentů, velmi se v textu prolínají jak důkazy z Písma, tak od církevních otců a Žákův samotný text daného pojednání. V některých podkapitolách se pak může čtenář hůře orientovat a vlastní text je málo přehledný.

O porovnání dogmatika se soudobými autory jsem napsal už výše. Co se týká částí, v níž Žák píše o Bohu tvůrci, tak není velkých obsahových rozdílů, mezi ním a díly soudobých autorů. Jen při srovnání částí, v nichž všichni píší právě o Bohu tvůrci, zjistíme, že některá témata vyskytující se u Žáka nenajdeme u druhých a opačně. Je to například téma biblického dne a šestidenní. Tyto u něj v díle najdeme, ale u Špačka se v jeho pojednání o Bohu tvůrci nevyskytují. Co se témat týká, tak nejvíce shodných bodů najdeme při porovnání s dílem Pospíšilovým, i když ten všechna jednotlivá témata více rozpracovává. Pokud se týká formátu, jakým píší, tak ten můžeme srovnávat jen těžko. Šanda a Pospíšil napsali skutečné manuály určené pro kněze a studenty bohosloví a Jirsík rozdělil své dílo také na paragrafy, i když následně vypovídá k danému tématu v souvislém textu.

Je velká škoda, že František Žák (1862–1934), který je autorem mnoha dogmatických, homiletických a básnických děl, upadl v zapomnění a málokdo dnes zná jeho dílo a životní příběh. Jeho osoba by si zasloužila v rámci teologického bádání více pozornosti. K některým bodům by bylo dobré se vrátit a více je rozpracovat. To se týká zvláště jeho působení v některých časopisech a také by stálo za to hlouběji propracovat téma vlivu pravoslavného učení v Žákově díle.

Seznam použitých zkratk

ACM	Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje: Pod ochranou blahoslavené Panny Marie
Cyril	Cyril: časopis pro katolickou hudbu a posvátnou liturgii
č.	číslo
Čech	Čech: politický týdeník katolický
ČKD	Časopis katolického duchovenstva
nn.	následující strany (verše)
Obrana víry	Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým
roč.	ročník
Rozhledy	Rozhledy národohospodářské, sociální, politické a literární
s.	strana
Srov.	Srovnej
Vlast'	Vlast': časopis pro poučení a zábavu
Ve službách královny	Ve službách královny: věstník Mariánských družin československých
Vychovatel	Vychovatel: list věnovaný zájmům křesťanského školství

Seznam literatury

- a. Soustavná katolická věrouka pro lid Frant. Žák. *ČKD* 1928, roč. 69. č. 5. s. 597.
- BRUNO, Pitrun. *P. František Žák de Paula TJ*. 264 stran strojopisu A4, uloženo v jezuitské knihovně u sv. Ignáce v Praze. 1978.
- DUŠEK, Jaroslav. P. František Žák SJ. mrtev. *Cyril* 1935, roč. 61, č. 1+2, s. 13–15.
- HOMOLOVÁ, Květa – OTRUBA, Mojmír – PEŠATA, Zdeněk. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1973.
- K, A. Soustavná katolická věrouka pro lid. *ČKD* 1920, roč. 61. č. 7+8. s. 251.
- MACEK, Jaroslav. *950 let litoměřické kapituly*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- materiály k životopisu Františka Žáka, složka František Žák v knihovně SJ v Praze u sv. Ignáce.
- PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuity narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. 1. vydání. Olomouc: Centrum Aletti, 2011.
- P. František Žák* [2014–04–11]. <<http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=167>>
- P, J. Soustavná katolická věrouka pro lid. *ČKD* 1925, č. 3. s. 237.
- POSPÍŠIL, Ctirad. *V. Různé podoby české tritární teologie a pneumatologie*. 1. Vydání. Olomouc: L. Marek, 2011.
- POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* I. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1923.
- POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* II. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1924.
- POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* III. díl. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1923.
- POSPÍŠIL, Josef. *Katolická věrouka* IV. díl a-b. Velehrad: Cyrilometodějský tiskový spolek, 1922.
- ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* I. díl. Praha: V. Kotrba, 1926.
- ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* II. díl. Praha: V. Kotrba, 1930.
- ŠPAČEK, Richard. *Katolická věrouka* III. díl. Praha: V. Kotrba, 1920.
- VALERIÁN, Jirsík. Jan. *Populární dogmatika*. Praha: B. Stýbl, 1875.
- VILINSKÝ, V. Za P. Františkem Žákem S. J. *ACM* 1935, roč. 26, č. 2. s. 44–47.
- Zprávy z čsl. provincie SJ. *P. František Žák*. 1935, č. 14, s. 39–40.

- ŽÁK, František. Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 1, s. 9–13.
- ŽÁK, František. Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 2, s. 50–52.
- ŽÁK, František. Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 3, s. 83–86.
- ŽÁK, František. Hoří, Vzpomínka z misíí na Slovensku před převratem. *ACM* 1931, roč. 22, č. 4, s. 121–123.
- ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka*, I. díl Praha: V. Kotrba, 1915.
- ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka*, II. díl Praha: V. Kotrba, 1920.
- ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka*, III. díl Praha: V. Kotrba, 1925.
- ŽÁK, František. *Soustavná katolická věrouka*, IV. díl Praha: V. Kotrba, 1928.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 1, s. 12–15.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 2, s. 49–53.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 3, s. 87–90.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 4, s. 123–126.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 5+6, s. 165–166.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 7, s. 199–202.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 8, s. 237–241.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 9, s. 278–280.
- ŽÁK, František. Vzpomínky ze Slovenska. *ACM* 1935, roč. 26, č. 10, s. 313–315.